

నారాయణ ప్రశ్నము

ప్రథమానువాకము

మం॥ అమృత్య పారే భవనస్యమధ్యే, నాకస్యపుష్టే మహతో మహీయాన్
శుక్రేణ జ్యోతీగంషీ సమనుప్రవిష్టః, ప్రజాపతిశ్చ రతిగర్భే అంతః

॥ 1 ॥

అంభస్య = జలముయొక్క, పారే = అవతలిదరియందు, అమతి గచ్ఛతీ
త్యంభః. స, న, అమ గత్సారిషు. అమతి = గచ్ఛతి = పోవునది, ఇతి, అంభః =
అంభస్సు, పార్వతే తరణకర్మాత్రపారం. అత్ర = ఇచ్చట, తరణ కర్మ = దాటెడు
పని, పార్వతే = ముగియును, భవనస్య = భవనమునకు, మధ్యే = మధ్యభాగమున,
భవతి సర్వమనేనేతి భవనమ్. భూసంతాయామ్. అనేన = దీనిచే, సర్వం =
సమస్తమును, భవతి = కలుగును. ఇతి, భవనమ్ = భవనము, మధ్యేభవం
మధ్యం. మధ్యే = నడుమన, భవం = పుట్టినది. నాకస్య = స్వర్గమునకు, పుష్టే =
వీపునందు, కం సుఖం తన్న భవతీ త్యకం తన్నాస్త్రితేతి నాకః. కం = సుఖము,
అకం = సుఖముగానిది, నాకః = దుఃఖము లేనిది, చరమం పృష్ఠ మిత్యవ్యతే,
చరమం = వెనుకటి భాగము, పృష్ఠం ఇతి = పృష్ఠమని, ఉచ్యతే = చెప్పబడును,
పృష్ఠత ఇతి పృష్ఠం. పృష్ఠతే = తడుపబడునది, ఇతి, పృష్ఠః = పృష్ఠము, మహతః =
గొప్పవానికంటె, మహీయాన్ = గొప్పవాడు, మహ్యతే పూజ్యత ఇతి మహత్.
మహ పూజాయాం. మహ్యతే = పూజ్యతే = పూజింపబడునది, శోకతి స్రవతి
శుక్రం, శుకగతౌ. శోకతి స్రవతి = జాటునది, శుక్రం = శుక్రము, శోచయతి
శుక్రః. శుచశోకే. శోచయతి = దుఃఖింపజేయునది శుక్రః, శుచం దుఃఖం రాతీతి
శుక్రః. రాదానే. శుచం = దుఃఖం = దుఃఖమును, రాతి = ఇచ్చునది, ఇతి,

శుక్రః, శుక్రం తేజః అస్మాస్తీతి శుక్రః, అస్య = ఇతనికి, శుక్రం = తేజః = తేజస్సు, అస్తి = కలదు, ఇతి = కనుక, శుక్రః = శుక్రుడు. శుక్రం రుద్రరేతో²స్మిన్నితి శుక్రః. శుక్రం = రుద్రరేతస్సు, అస్మిన్ = ఇతని యందున్నది, ఇతి శుక్రః = శుక్రుడు, ద్యోతత ఇతి జ్యోతిః ద్యుతదీప్తా. ద్యోతతే = ప్రకాశించునది, ఇతి = కనుక, జ్యోతిః = జ్యోతి, శుక్రేణ = శుక్రముచే, జ్యోతీంషి = జ్యోతులను,

సం+అనుప్రవిష్టః = లెస్సగా అనుసరించి ప్రవేశించినవాడు. జాతీన దుఃఖముచే నేర్పడిన వెలుగులగు నంతఃకరణాదుల ననుసరించి ప్రవేశించినవాడు, శుక్లస్థాన మగ్నిస్థానము, శుక్రము = కంటిపువ్వు, దుఃఖముచే నేర్పడిన యావరణమే కంటిపూవు. ఆవరణదోషమునందున్న నంతఃకరణాదులందు ప్రవేశించినాడని భావింపదగినవాడు, గిరతీతి గర్భః గృనిగరణే, గిరతి = మింగునది, ఇతి = కనుక, గర్భము. మాతృభుక్తాన్నరసం గిరతీతి గర్భః. తల్లిచే భుజింపబడిన అన్న రసమును మింగునది గర్భము ప్రజానాం పతిః ప్రజా పతిః, ప్రజానాం = ప్రజలకు, పతిః = ప్రభువు, ప్రజాయత ఇతి ప్రజా జనీప్రాదుర్భావే. ప్రజాయతే = పుట్టునది, ఇతి = కనుక, ప్రజా, ప్రజాపతిః = వ్యావహారిక ప్రాతిభాసిక సృష్టికి ప్రభువు. గర్భే = గర్భమున అంతః = లోపల, చరతి = సంచరించుచున్నాడు.

అంభస్యపారే, భువనస్య మధ్యే, నాకస్య పృష్ఠే, గర్భే, అంతః మహతో మహీయాన్, శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషీ సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతిః చరతి॥

జలమనగా మూల విచారరీతిగా సూక్ష్మశరీరము. సూక్ష్మశరీర వేగము నుండి దాటినపిమ్మట, భువనమనగా లోకము వాక్ ప్రపంచమే లోకము. ఆపో స్థానమున హృదయాకాశమున్నది. హృదయకమల మధ్యభాగము సుషుమ్న, ఇట్టి హృదయ కమల మధ్యభాగమును జేరిన యనంతరము, విషయప్రాప్తియు, ఆనందభావము, నిర్వృతి యొకేకాలమున నేర్పడుటచే పొరపాటున విషయములచే సుఖములభించెనని భ్రమింతుము. ఇట్టి సుఖపు వీపుననే అనగా వెంటనే బ్రహ్మానందమున్నది. ఇట్టి బ్రహ్మానంద చ్ఛాయలో చేరగానే యియ్యంభోభువన నాకముల నిమిడించుకొన్న

త్రిగుణ సామ్యావస్థయగు శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియైన మాయ యనబడు గర్భము నందు లోపల, యెంతటిగొప్ప పూజనీయవస్తువుకంటెను గొప్పవాడును, తన తేజస్సైన చిచ్ఛక్తిచే వెలుగులవంటి సత్స్వరజస్తమోగుణ సృష్టములందు లెస్సగా ప్రవేశించినట్లు భావింపతగినవాడును, జీవేశ సృష్టికి ప్రభువునునైన యీశ్వరత్వము సంచరించును. ఇయ్యాశ్వర గర్భమే మాయ. మాయయే గర్భముగాగలవాడీశ్వరుడు.

**మం॥ యస్మిన్నిదగ్ం సంచవిచైతి సర్వంః యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వే
నిషేధుః । తదేవ భూదం తదు భవ్యమా ఇతం, తదక్షరే పరమే
వ్యోమన్ ॥ 2 ॥**

ఇదం సర్వం = ఈ సమస్తము, యస్మిన్ = ఎవనియందు, సం+ఏతి చ = కూడుకొనియుండునో, వి+ఏతి చ = లీనమగుచున్నదో. యస్మిన్ = ఎవనియందు, అధి = స్వోపరి, విశ్వేదేవాః = సమస్తదేవతలు, నిషేధుః = ఆశ్రయించియుండురో, బ్రహ్మము మఱుగుపడినందున, అయ్యధికరణమున దేవతలందఱు నధ్యసించ బడినారు. తత్+ఏవ = అయ్యాశ్వరుడే, భూతం = గడచినది, తత్+ఉ = అదియే, భవ్యం = కాబోవునది, ఇదం = ఈ దృశ్యము, ఆ = ఇది అనుభవసిద్ధమే, విశ్వం వ్యయతి సంవృణోతీతి వ్యోమ. న. వ్యేజ్ సంవరణే. విశ్వం = విశ్వమును, వ్యయతి = సంవృణోతి = వ్యాపించునది, ఇతి = కనుక, వ్యోమము. విశేషేణ = విశేషముగా, అవకాశదానేన = అవకాశమునిచ్చుటచే, అవతి = రక్షించునది, వ్యోమ = వ్యోమము, తత్ = ఆ, అక్షరే = నశింపని, పరమే = తనకంటె గొప్పది లేని, వ్యోమ = ప్రపంచమును వ్యాపించినదియును, సదాశివ స్వరూపమున జీవరాశి కవకాశమునిచ్చి యనుగ్రహించునదియును, తనకంటె గొప్పది లేనిదియును నగు బ్రహ్మము.

మాయ, యున్నదని భావించువారికి బ్రహ్మ మీశ్వరుడు. ఇట్టి సామాన్యకారమే సృష్టిస్థితిలయకారి. మాయ లేదనెడు నిశ్చయము గలిగినచో అది శుద్ధబ్రహ్మమే. బ్రహ్మమధిష్ఠానము, శబలబ్రహ్మమాధారము, శబల బ్రహ్మమునందే సర్వము

నధ్యస్తము. బ్రహ్మనిష్ఠ సిద్ధించినచో ననాత్మ యంతయు లీనమగు వ్యుత్థాన దశలో సమస్తము నధ్యస్తమగును. అద్దములో కనబడు దృశ్యములు లేనివని యెటుల సులభముగా గ్రహింతుమో, అధిష్ఠాన బ్రహ్మమునందధ్యస్త జగము లేనిదని గ్రహించు జ్ఞానదృష్టి లభింపవలయును. మాయతోకూడుకొన్నట్లు భావింపబడు శబల బ్రహ్మమునకు స్థానము మహాకారణము. ఇది యాధారమగు నధికరణము. మాయా రహిత శుద్ధబ్రహ్మమునకు స్థానము కైవల్యము. ఇది యధిష్ఠానము.

**మం॥ యేనావృతం ఖం చ దివం మహీం చ, యే నాదిత్యస్తపతి తేజసా
బ్రాజసా చ । యమస్త స్సముద్రే కవయోవయంతి యదక్షరే పరమే
ప్రజాః ॥ ౩ ॥**

ఖనతి జ్ఞానమితి ఖం. నీరూపవత్త్వా ద్దుర్విజ్ఞేయ మిత్యర్థః ఖను అవధారణే. నీరూపవత్త్వాత్ = రూపము లేనిదగుటవలన, దుర్విజ్ఞేయం = బుద్ధిచే తెలియకూడనిది, జ్ఞానం = జ్ఞానమును, ఖనతి = చీల్చునది, ఇతి = కనుక, ఖం = ఆకాశము, చ = ను, దీవ్యతీతి దివ్, దివ్ క్రీడాదౌ దీవ్యతి = ప్రకాశించునది, ఇతి = కనుక, దివ్ = దివము = స్వర్గము మహ్యతేమహీ మహాపూజాయాం. మహ్యతే = పూజింప బడునది, మహీ = భూమి, యేన = ఎవనిచే, ఖం = ఆకాశమును, దివం చ = స్వర్గమును, మహీం చ = భూమియును, అవృతం = ఆవరింపబడినవో, శబ్ద గుణకాకాశమును, అహంకారతత్త్వ మహత్తత్త్వాత్మిక స్వర్గమును, ఆత్మపూజింపబడు చోటైన మహాకారణ స్థానస్థిత శబలబ్రహ్మమును బ్రహ్మముచే నావరింపబడినవి, యేన = ఎవనిచే, ఆదిత్యః = సూర్యుడు, తేజయతీతి తేజః, స, న, తిజ నిశాతనే. తేజయతి = కృశముగా చేయునది, ఇతి = కనుక, తేజః = తేజస్సు, తేజయతి = తనూకరోతి = కృశునిగా చేయునది. బ్రాజిర్దీప్తా, బ్రాజసా = ప్రకాశముచేత, ఆదిత్యః = తేజసా బ్రాజసా = సూర్యుడు కృశింపజేయునట్టియు, ప్రకాశింపజేయు నట్టియు తన తేజస్సుచే, తపతి = తపింపజేయబడుచున్నదో, బ్రహ్మకారబుద్ధి యనబడు సూర్యుని కాంతిచే ననాత్మ కృశించుచు, ఆత్మ తెలియబడుచుండును. బ్రహ్మముచే బుద్ధియిట్టి దగును, కవతే కవి. కబృవర్ణే. కవతే = వర్ణించువాడు,

సమ్యగునక్తితి సముద్రః ఉదీక్షేదనే, సమ్యక్ = లెస్సగా, ఉనక్తి = క్షేదముననగా వృద్ధి నొందునది, ఇతి సముద్రః, సమంతాన్ముదం రాతీతి సముద్రః. రాదానే. సమంతాత్ = అంతట, ముదం = సంతోషమును, రాతి = ఇచ్చునది, ఇతి, సముద్రః, ముద్రయా సహితస్సముద్రః ముద్రయా = ఈశ్వరాజ్ఞతో, సహితః = కూడినది, ఇతి, సముద్ర = సముద్రము. అంత్యతే బధ్యతేఽత్ర అంతః. అతి అదిబంధనే. అత్ర = ఇచ్చట, అంత్యతే = బధ్యతే = బంధింపబడును, అంతః = అంతము, అమతి నాశం గచ్ఛతీత్యన్తః అమగత్వాదౌ నాశం = నాశమును, అమతి = గచ్ఛతి = పొందునది, ఇతి అంతః, కవయః = బోధకులు, సముద్రే అంతః = వృద్ధి నొందించునదియు, ఆనందమునొసగునదియు, ఈశ్వరాజ్ఞతో కూడుకొనినదియునగు బ్రహ్మానంద సముద్రపుకొనయందు, యం = ఎవనిని, వయంతి = నేయుచున్నారో, ఓతము = నిలువు, ప్రోతము = పేక, పరమాత్మనిలువు, ప్రత్యగాత్మ పేక, నిలువు పేకకంటె భిన్నముగా వస్త్రమేలేదు. ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల కంటె జగము భిన్నముగాలేదు. బ్రహ్మమేజగము, జగమే బ్రహ్మము అని బ్రహ్మానందసిద్ధియైన పిమ్మట వర్ణించు బ్రహ్మవేత్తలు నిలువు పేకలతో నేయుచున్నారు, ప్రజాయత ఇతిప్రజాః = ప్రజాయతే = పుట్టునది, ఇతి = కనుక, ప్రజాః = ప్రజలు, జీవేశసంకల్పనిర్మిత జీవేశ సృష్టలే ప్రజలు యత్ = ఏ, అక్షరే = శాశ్వతమై, పరమే = సర్వోత్కృష్టమైన బ్రహ్మము నందు, ప్రజాః = సంకల్పజ జీవేశసృష్ట లధ్యస్తమగుచున్నవి.

మం॥ యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ, తోయేన జీవాన్వస సర్జ భూమ్యామ్ । యదోషధీభిః పురుషా స్పృశాగ్ంశ్చ, వివేశ భూతాని చరాచరాణి ॥ 4 ॥

ప్రసూయతే పుత్రాన్ ప్రసూతా. పుత్రాన్ = పుత్రులను, ప్రసూయతే = కనునది, ప్రసూతా. గచ్ఛతీతి జగత్, త. గమ్జగతౌ. గచ్ఛతి = పోవునది, ఇతి = కనుక, జగత్, గమ్యతే జనైరితిజగత్, జనైః = జనులచే, గమ్యతే = పొందబడునది, ఇతి జగత్ ప్రళయకాలే గచ్ఛతీతి జగత్, ప్రళయకాలే = ప్రళయకాలమునందు, గచ్ఛతి = లయమైపోవునది, ఇతి, జగత్, ప్రసవనం ప్రసూతిః. షూజ్ ప్రాణి

ప్రసవే. ప్రసవనం = కనుట, ప్రసూతిః = ప్రసూతి, తాయతే పాలయతీతితో
యం. తాయ్యసంతానపాలనయోః, తాయతే = పాలయతి = రక్షించునది, ఇతి,
తోయం. జీవనం జీవః జీవ ప్రాణధారణే. జీవనం = బ్రతుకుట, జీవః = జీవము,
భవతీతి భూమిః భవతి = (ఉదకమువలన) పుట్టును, ఇతి భూమిః, ఓషం దాహం
ధయంతీ త్యోషధ్యః, ధేట్పానే. ఓషం = దాహం = దప్పికను, ధయంతి =
పోగొట్టునవి, ఇతి, ఓషధ్యః. పురంతి ప్రాణినామగ్రే గచ్ఛతీతి పురుషః. పుర అగ్రగమనే
ప్రాణినాం = ప్రాణులలో, పురంతి = అగ్రేగచ్ఛతి = అగ్రేసరుడు, ఇతి, పురుషః,
పురిశరీరేశత ఇతి పురుషః. శీజ్ స్వప్నే. పురి = శరీరే = శరీరము నందు, శేతే =
ఉండువాడు, ఇతి, పురుషః పురిశరీరే సీదతీతి పురుషః షడ్విశ్ విశరణగత్యవసాదనేషు,
పురి = శరీరే = శరీరమునందు, సీదతి = ఉండువాడు, ఇతి = కనుక, పురుషః.
పశూనాం జీవానాం పతిః పశుపతిః పశువులు = ప్రమథులు, జీవులు, వారికి పతి
పశుపతి. పశవః క్షేత్రజ్ఞాః తేషాంపతిః త్రాతా సంసారబంధనాత్. పశవః =
క్షేత్రజ్ఞాః = జీవులు, తేషాం = వారికి, సంసారబంధనాత్ = సంసారబంధమునుండి,
పతిః = త్రాతా = రక్షించువాడు పశుపతి. భూయతే, భవతీతిచ భూతం, భూప్రాప్తౌ
భూసత్తాయాం. భూయతే = పొందబడునది, భవతి = కలుగునది, ఇతి, భూతం.
చరతీతి చరం చరగతౌ, చరతి = నడుచునది, ఇతి, చరం, యతః = ఎవనివలన,
జగతః = అవిద్యావృత్తిచే పొందబడునదియును, మహాప్రళయముచే లయమగు
నదియును నగు జగత్తు యొక్క, ప్రసూతీ = సృష్టి, ప్రసూతా = ఉత్పన్నమాయెనో,
తోయేన = సంతానమును గలిగించునదియును, రక్షించునదియును నగు జలము
చేత, మూలవిచార రీతిగా నాకాశస్థానమునందలి జలము సూక్ష్మశరీరము. జీవేశ
సూక్ష్మశరీర సంకల్పబలముచే జీవేశ సృష్టియు, ఆ సృష్టిని పాలించుటయు నగును.
ఇట్టితోయమగు మనోబుద్ధులను నహంకారతత్త్వ మహత్తత్త్వములచే, జీవాన్ =
జీవులను, భూమ్యాం = మూలవిచారరీతిగా భూమి అనబడు పుట్టిన స్థూలశరీరము
నందు, వ్యసంస్థ = విశేషముగా సృజించెనో, యత్ = ఏది, ఓషధీభిః = దాహమును
దీర్చునట్టి యోషధులచే, మృత్యువుచేదల్లట యెల్లప్పుడును నున్నది. అట్టి తల్లటను

నమృతరసము నిరంతరమును నణచి వేయుచున్నది. 'నిత్యజాతం నిత్యమృతం' అనెడు గీతావచన ప్రకారము అమృతరసముచే జీవించుచు, మృత్యువశీకృత ప్రాణాదులచే మరణించుచు శరీరమున్నది. ఇట్టి యమృతరసమగు నోషధులచే, పురుషాన్ = శరీరములందుండి, శరీర శిథిలహేతుభూతులై, శుద్ధసాత్విక ప్రకృతిచే బ్రహ్మకారము నొందెడు నగ్రేసరులైన శ్రేష్ఠులుగా జీవులను, పశూన్ = మలినసాత్విక ప్రకృతిచే, ననాత్మాకారము నొందెడు సద్భోగతిపాలైన నీచమగు జీవులను, చర+అచరాణి = నడచి నడపించునవియైన చరములను, స్వయముగా కదలిక లేనివైన యచరములను, అచ్చులు చరములు హల్లు లచరములు, అజ్ఞులులచే నేర్పడిన సంకల్పవాక్రృపంచనిర్మిత నామరూపములగు చరాచరములైన, భూతాని = తోచునట్టివియును, గనబడునట్టివియునైన ప్రాతిభాసిక వ్యావహారిక జీవులను, వివేశ = ప్రవేశించెనో, అది బ్రహ్మము.

అది స్వయముగా తానే యేకరణములు లేకున్నను కార్యములచేయునది. ఏకం = అన్నిటికంటె ప్రాధాన్యమునొందుచు, స్వయముగా తానొక్కటియే సృష్టి స్థితిలయాదుల చేయుచు, ప్రళయమహాప్రళయములందన్నియు లేనపుడు తానొకటియే యుండునదేదో, అవ్యక్తం = వ్యక్తేనభవతీ త్యవ్యక్తః, వ్యక్తః = స్పష్టము, నభవతి = కానివాడు ఇతి, అవ్యక్తుడు, బహిర్ముఖ వృత్తులకు విషయము పరాక్, దేవుడు బహిర్ముఖ వృత్తికి విషయుడు కానేకాదు. కనుక అస్పష్టుడు. ఒక అంతర్ముఖ వృత్తికి మాత్రమే విషయుడు. అంతర్ముఖవృత్తితో సులభముగా తెలిసికొనెదము. నవిద్యతే అంతో యస్యే త్యనంతః. యస్య = ఎవనికి, అంతః = కడ, నవిద్యతే = లేదో, ఇతి = కనుక, అనంతః = అనంతుడు, దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేద శూన్యము, సర్వదేశ సర్వకాల సర్వవస్తు సర్వావస్థలందును నుండువాడు, విశ్వం = అంతట ప్రవేశించిన వాడు, పురాణం = ఎప్పటికిని, పాతకాలమునుండి యున్నాడు, తమసః = లోకమను లంపటలచే బడలికను బొందించు నజ్ఞానతిమిరమున కంటె, పరస్తాత్ = పృథక్కుగా నున్నాడో, అతః = ఈ బ్రహ్మముకంటె, అన్యత్ = మఱొకటి, అణీయసం = అతి సూక్ష్మమైనదియు, న = లేదు.

ఇవ్యత ఇతీష్టం. ఇషు ఇచ్చాయాం. ఇవ్యతే = ఇచ్చయింపబడునది, ఇతి, ఇష్టం. ఇజ్యతేష్మ ఇష్టం. ఖాతాదికర్మయత్ తత్పూర్వమిత్యుచ్యతే. ఖాతము = తటాకము, ఖాతాది = తటాకముమొదలైన, కర్మ = పని, యత్ = ఏదో, తత్ = అది, పూర్తం = పూర్తము, ఇతి = అని, ఉచ్యతే = చెప్పబడును, నహ్యత ఇతినాభిః. ణహ బంధనే. నహ్యతే = కట్టబడునది, ఇతి = కనుక, నాభిః = నాభి, నభ్యతే హింస్యత ఇతి నాభిః, ణభహింసాయాం. నభ్యతే = హింస్యతే = పీడింపబడునది, నాభిః = నాభి, తత్+ఏవ = ఆ వస్తువే, ఋతం = ఋతము, తత్+ఏవ+ఋతం = తదేవర్తం, తత్+ఉ = ఆ వస్తువే, సత్యం = సత్యము,

మం॥ అతః పరం నాన్యదణీయ సగ్ంహి, పరాత్పరం యన్మహతో మహాన్తమ్ । యదేక మవ్యక్త మనన్తరూపం విశ్వం పురాణం తమసః పరస్మాత్ ॥ 5 ॥

పూర్వత ఇతి పరం. పూ పాలనపూరణయోః. పూర్వతే = పూరింపబడునది, ఇతి, పరం. అతిశయే నాణురణీయః. స. అతిశయేన = మిక్కిలి, అణుః = లేశము, అణీయః = అణీయస్సు. మహ్యత ఇతి మహత్. త, మహాపూజాయాం. మహ్యతే = పూజింపబడునది, వ్యజ్యతేస్మ వ్యక్తః. అంజూవ్యక్తి శ్లక్షకాంతి గతిషు, వ్యజ్యతేస్మ = స్పష్టమైనవాడు, వ్యక్తః = వ్యక్తుడు, విశతి సర్వత్ర విశ్వం. విశప్రవేశనే, సర్వత్ర = అంతట, విశతి = ప్రవేశించునది, విశ్వం = విశ్వము, పురా భవతీతి పురాణః. పురా = పూర్వమునుండి, భవతి = ఉండునది, ఇతి, పురాణః = పురాణము. తామ్యంత్యనేనేతి తమః స. న. తముగ్లానౌ, అనేన = దీనిచేత, తామ్యంతి = బడలుదురు, ఇతి = తమన్ = తమస్సు. తమయతి లోకం తమః, లోకం = లోకమును, తమయతి = గ్లాని పొందించునది,

యత్ = ఏది, పరాత్ = కొంతలను పూరించు శ్రేష్ఠవస్తువునకంటె, పరం = శ్రేష్ఠమైనది, దేవునికంటె నితరములన్నియు జడములే. గోళకముల పూరించునవి ఇంద్రియములు. వీనిపూరించునది యంతఃకరణము. వీని నన్నిటిని పూరించు

శ్రేష్ఠవస్తువు బ్రహ్మమే. మహతః = గొప్పవస్తువులలో గొప్పదగు నీశ్వరతత్త్వముకంటె, మహత్ = పూజనీయమైనది, యత్ = ఏది, ఏకం = ఏతిప్రాధాన్యం గచ్ఛతీత్యేకః. ఇత్గతౌ, ప్రాధాన్యం = ప్రాధాన్యమును, ఏతి = గచ్ఛతి = పొందునది, ఇతి, ఏకః ఏతికార్యం కర్తుం స్వయమేవ గచ్ఛతీతి ఏకః = కార్యం = కార్యమును, కర్తుం = చేయుటకు, స్వయమేవ = స్వయముగానే, ఏతి = గచ్ఛతి = పొందు, కవీనాం = వర్ణించువారికి అనగా శబ్దబ్రహ్మమగు వేదశాస్త్రజ్ఞులకు, పరమం = ప్రమాణార్హమై, అంగీకారార్హమైన, బ్రహ్మము, తత్+ఏవ = ఆ వస్తువే, ఇష్టా = ఇచ్ఛతో చేయబడునట్టియు, వ్రేల్చబడునట్టియు యజ్ఞాదులైన కామ్యకర్మలును, పూర్తం = తటాకారామాది నిర్మాణకర్మలును, బహుధా = అనేక ప్రకారములుగా, జాతం = పుట్టబడినట్టియు, జాయమానం = పుట్టుచున్నట్టియు, విశ్వం = సమస్తమైన, భువనస్య = లోకమునకు, అనగా నామరూపాత్మక ప్రపంచమునకు, నాభిః = బంధించుటకును, నశింపజేయుటకును, నాభియై, బిభర్తి = భరించువాడునునై యున్నాడు.

అగతి కుటిలం ఊర్ధ్వంవా గచ్ఛతీత్యగ్నిః. అగకుటిలాయాం గతౌ. కుటిలం = కుటిలముగానైనను, ఊర్ధ్వముగానైనను, అగతి = గచ్ఛతి = జ్వలించువాడు, ఇతి = కనుక, అగ్నిః = అగ్ని, వాతీతి వాయుః, వాగతిగంధనయోః. వాతి = విసిరెడువాడు, ఇతి = కనుక, వాయుః = వాయువు, సుపతి ప్రేరయతి వ్యాపారేష్వీతి సూర్యః. షూఞ్ ప్రేరణే, వ్యాపారేషు = వ్యాపారములందు, సుపతి = ప్రేరయతి = ప్రేరేపించువాడు, ఇతి సూర్యః. చంద్రేణ కర్పూరేణ మీయతే ఉపమీయత ఇతి చంద్రమాః చంద్రేణ = కర్పూరేణ = కర్పూరముచేత, మీయతే = ఉపమీయతే = పోల్చబడువాడు, చంద్రమాః = స. పు = చంద్రమసుడు, శుక్రం తేజః అస్మాస్తీతి శుక్రః. అస్య = ఇతనికి, శుక్రం = తేజస్సు, అస్తి = కలదు, ఇతి, శుక్రః. నవిద్యతే మృతం మరణ మస్మాదిత్యమృతం. అస్మాత్ = దీనివలన, మృతం = మరణం = చావు, న విద్యతే = లేదు, ఇతి = కనుక, అమృతం = అమృతము, న మ్రియంతే అనేనేత్యమృతం. మృజ్ పాణత్యాగే, అనేన = దీనిచేత, న మ్రియంతే = చావరు.

ఇతి = కనుక, అమృతం = అమృతము, న మృతా భవన్త్యనేనేత్యమృతం. అనేన = దీనిచే, మృతాః = మృతులు, నభవంతి = కారు, ఇతి = కనుక, అమృతం. బృహతీతి బ్రహ్మ. న. బృహ బ్రహివృద్ధౌ, బృహతి = వృద్ధిపొందించునది, ఇతి = బ్రహ్మ, ఆపువంతీ త్యాపః ఆప్ జ్ వ్యాప్తౌ, ఆపువంతి = వ్యాపించునవి, ఇతి, ఆపః. ప్రజానాం పతిః = ప్రజాపతిః, ప్రజానాం = ప్రజలకు, పతిః = ప్రభువు, ప్రజాపతిః = ప్రజాయత ఇతి ప్రజా, ప్రజాయతే = పుట్టునది, ఇతి ప్రజా.

తదేవ = తత్+ఏవ = ఆ వస్తువే, అగ్నిః = ఊర్ధ్వమునకు అనగా తురీయమునకు కాని, ఇటు కుటిలమైన విక్షేపమునకుగాని జ్వలించు అగ్ని. తత్ = అది, వాయుః = హంస స్వరూపమున అష్టదశపద్మమునందన్ని వైపుల వినరెడు వాయువు, తత్, సూర్యః = కారణజన్యమై కార్యజనకమై యుండు విషయేంద్రియ సంయోగరూప సర్వప్యాపారములందును ప్రేరేపించు సూర్యుడు, తదు = తత్+ఉ = ఆ వస్తువే, చంద్రమాః = కర్పూరముతో పోల్చబడు చంద్రుడు, కర్పూరమునకును జ్యోతికిని, అంటియు నంటని విధమున సందు గనబడియు కర్పూరమునెట్లు లయింపజేయునో ప్రకృతిని బ్రహ్మమునకును, తురీయమున నంటియు నంటని విధముగనే యుండియు ననాత్మను లయము చేయునట్టి చంద్రుడు. ఇటు ప్రళయమును, అటు మహా ప్రళయమును చేయు చంద్రముడు. తత్+ఏవ = అవ్యస్తువే, శుక్రః = తేజస్సు, సూర్యతేజస్సువంటి సర్వజీవులను తమ తమ వ్యవహారములందు ప్రవర్తించునట్లు జడములైన సర్వేంద్రియాదులీ బ్రహ్మతేజముచే తమ తమ వ్యవహారములందు ప్రవర్తించుచున్నవి. అమృతం = బ్రహ్మమునందు లీనమైనచో చావు లేనేలేదు. దేవునందు లీనమగుటయే బ్రతుకు. దేవునినుండి జాటుటయే మృత్యువు. దేవునందు లీనమైనచో ప్రాణాపాన ద్వంద్వములు లీనమగుటచే నాయువు నపహరించు మృత్యువును జయించుచున్నాము. చావు లేదు. వృథాగా మృత్యువు పన్నిన వలలో నుత్సాహమున పడుచున్నామే కాని దేవునియందు లీనమగుటకు ప్రయత్నింపనే ప్రయత్నింపము. ఇట్టి మనము మానవ పశువులమే కదా!! తత్, బ్రహ్మ = ఎంతెంత దేవుని సమీపమున అంతర్ముఖవృత్తితో ప్రవేశించుచున్నామో అంతంత అభివృద్ధి

నొందింపజేయు బ్రహ్మము, తత్, ఆపః = ప్రపంచములో పడిపోవుకొలది మన సూక్ష్మశరీరము ముడుచుకొని పోవుచుండును, దేవుని సమీపించుకొలది వ్యాపించుచుండును, అట్టి ఆపోజ్యోతి, సః = అతడే, ప్రజాపతిః = పుట్టెడు జీవేశసంకల్పనిర్మిత ప్రాతిభాసిక వ్యావహారిక ద్వయమునకును ప్రభువు.

మం॥ సర్వేనిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి, కలాముహూర్తాః కావ్యౌ శ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః ॥ 6 ॥

మం॥ అర్థమాసా మాసా ఋతవ స్సంవత్సరశ్చ కల్పంతామ్ ।

స ఆపః ప్రదుష్ణు ఉభే ఇమే అన్తరిక్ష మథో సువః ॥ 7 ॥

నిమేషము = కనుమూయుట, కాశతే కావ్యౌ, కాశదీప్తౌ, కాశతే = ప్రకాశించునది, పదునెనిమిది నిమేషము లొకకాష్ఠ నిమేషము = టెప్పపాటు. కాలం కలయతీతి కల. కలసంఖ్యానే. కాలం = కాలమును, కలయతి = లెక్కపెట్టునది, ఇతి = కల, ముప్పదికాష్ఠలొక కల. క్షిణోతి హినస్తీతి క్షణః, క్షిణు హింసాయాం. క్షిణోతి = హినస్తి = హింసించునది. 30కలలు = 1క్షణము. హూర్చతి కుటిలో భవతి శుభాశుభదర్శనాదితి మూహూర్తః ప్న. హూర్చాకౌటిల్యే. శుభాశుభదర్శనాత్ = శుభాశుభములను దర్శించుటవలన, హూర్చతి = కుటిలోభవతి = కుటిలమగునట్టిది, ముహూర్ముహూరియర్తీతి ముహూర్తః. ఋగతౌ. ముహూర్ముహూః = పలుమాటును, ఇయర్తి = గచ్ఛతి = పోవుచుండును, ఇతి, ముహూర్తః ఘటికా ద్వయం ముహూర్తః = రెండుగడియలసేపొక ముహూర్తము. 12 క్షణములు = 1ముహూర్తము. అహ్నోసహితా రాత్రిః అహోరాత్రః. అహ్నో = పగటితో, సహితా = కూడిన, రాత్రిః = రాత్రి, అహోరాత్రః = అహోరాత్రము, 30 ముహూర్తములు = 1 అహోరాత్రము. పక్షతి భూతానీతి పక్ష. దుపచష్ పాకే. భూతాని = భూతములను, పక్షతి = పరిపాకము నొందించునది, ఇతి, పక్షః = పక్షము, పక్షత ఇతి పక్షః, పక్ష పరిగ్రహే. పక్షతే = పరిగ్రహింపబడునది, ఇతి, పక్షః, 15 అహోరాత్రములు = 1 పక్షము, మస్యతే పరిమీయతేనే నేతిమాసః. మసీపరిమాణే. అనేన = దీనిచే,

కాలము, మస్యతే = పరిమీయతే = పరిమాణము చేయబడును, ఇతి, మాసః.
2 పక్షములు = 1 మాసము, ఇయర్తీతి ఋతుః ఋగతౌ. ఇయర్తి = గతించునది,
ఇతి, ఋతుః = ఋతువు. అయతే యాత్యనేనార్క ఇత్యయనం. అనేన = దీనిచే,
అర్కః = సూర్యుడు, ఆయతే = యాతి = పోవును, ఇతి, అయనం = అయనము, సమ్యక్
వసంతి ఋతవో² స్మిన్నితి సంవత్సరః, వత్సరః. అస్మిన్ = దీనియందు, ఋతవః
= ఋతువులు, సమ్యక్ = లెస్సగా, వసంతి = వసించును, ఇతి, సంవత్సరః, వత్సరః,

విశేషేణ ద్యోతత ఇతి విద్యుత్, ద్యుతదీప్తా, విశేషేణ = విశేషముగా, ద్యోతతే
= ప్రకాశించునది, ఇతి, విద్యుత్ అంతః ఈక్ష్యతే జగదస్మిన్ని త్యంతరిక్షః. ఈక్ష
దర్శనే. అస్మిన్ దీనియందును, అంతః = దీనిలోపలను, జగత్ = వ్యావహారిక
ప్రాతిభాసిక ప్రపంచము. ఈక్ష్యతే = చూడబడును, ఇతి = కనుక, అంతరిక్షః =
అంతరిక్షము. విద్యుతః = బ్రహ్మపు విశేషా కారము గాంచెడు, అధి = అధికరణ
స్వరూపియగు, పురుషాత్ = శుద్ధసాత్విక ప్రకృతితో కూడిన యీశ్వరతత్త్వమునుండి,
సర్వే = సమస్తములైన, నిమేషాః = నిమిషములు, జజ్జరే = పుట్టెను. బ్రహ్మకార
వృత్తియు లీనమైనచో అది సర్వకాలాతీతము. ఎంతసేపుండినను నిమిషమైనను
కాలేదనెడు స్థితి గలుగును, అట్టిస్థితిలోని బ్రహ్మము శుద్ధబ్రహ్మము. ఈశ్వరతత్త్వము
సామాన్యకారము. సర్వశః = సర్వవిధములైన, కలాః = కలలు, ముహూర్తాః =
ముహూర్తములు, కాష్ఠాః చ = కాష్ఠములు, అహోరాత్రాః = అహోరాత్రములు,
అర్ధమాసాః = పక్షములు, మాసాః = నెలలు, ఋతవః = ఋతువులు, సంవత్సరః
చ = సంవత్సరమును, కల్పంతాః = అయ్యాశ్వరు నుండియే కలిగెను. అధికరణము
నందుగల మధ్యస్తము. సః = ఆసామాన్యకారమైన యీశ్వరుడు, ఆపః = ఆప్ఖే
వ్యాప్తౌ, వ్యాపించిన జలములను, మూలవిచారరీతిగా జలము లనబడు సూక్ష్మ
శరీరములను, ప్రదుఘ్నే = పితికినవాడయ్యెను, అటులనే అంతరిక్షం = జీవేశ
సృష్టులజూచు భ్రాంతిజ్ఞానమును, అథో = మఱియు, సువః = ఇంద్రియాధి
దేవతలనబడు మిథ్యావిషయములు గల సువర్లోకమును, ఉభే = ఈ రెండును
గలిసిన యథ్యాసను, ప్రదుఘ్నే = పిండెను.

మం॥ నైన మూర్ధ్వం నతిర్యఞ్చం నమధ్యే పరిజగ్రభత్ ।

నతస్యేతే కశ్చన తస్యనామ మహద్యశః ॥ 8 ॥

మం॥ న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య, నచక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్॥

హృదా మనీషా మనసా² భిక్షప్తో, య ఏనం విదురమృతా స్తే

భవన్తి ॥ 9 ॥

ఊర్ధ్వం = పొడవైనది, తిరోంచతీతి తిర్యజ్ చ. అంచుగతిపూజనయోః. తిరః = అడ్డముగా, అంచతి = పోవునది, ఇతి, తిర్యజ్. మన్యత ఇతి మధ్యం. మనజ్జానే. మన్యతే = తలంపబడునది, మధ్యం = ఈష్టే ఈశః. ఈష్టే = ఐశ్వర్య యుక్తుడు, ఈశ ఐశ్వర్యే. అశ్నుతే దిశ ఇతి యశః అశూ వ్యాప్తై. దిశః = దిక్కులను, అశ్నుతే = వ్యాపించునది. యాతీతి యశః, యాప్రాపణే. యాతి = పొందునది, ఇతి, యశః = యశస్సు. రోపయతి విమోహయతీతి రూపం. రుపు విమోహనే. రోపయతి = విమోయతి = మోహింపజేయునది, ఇతి, రూపం, చష్టే వస్తుస్వరూపం వక్తి చక్షుః. చక్షిజ్ వ్యక్తాయాం వాచి. వస్తుస్వరూపం = వస్తు స్వరూపమును, చష్టే = వ్యక్తి = చెప్పునది. చక్షుః = చక్షువు. హ్రియత ఇతి హృత్. హృజ్ హరణే. హ్రియతే = హరింపబడునది. ఇతి = కనుక, హృత్. మనుతే మనీషా. మన అవబోధనే. మనుతే = తెలిసికొనునది, మనీషా. మనస ఈషావత్ లాంగలదండవత్ సంబంధాన్మనీషా. మనసః = మనసునకు, ఈషావత్ = లాంగల దండవత్ = నాగటి యేడికోలవలె, సంబంధము వలన, మనీషా = మనీష, లాంగలము = మడక. మడకను విడిచి యేడికోల యెట్లుండదో అట్లే మనస్సును విడిచి బుద్ధి యుండదు.

కః చన = ఎవడును, ఏనం = ఈ బ్రహ్మమును, ఊర్ధ్వం = పొడవుగా నున్నట్లు, న పరిజగ్రభత్ = గ్రహింపజాలడు. తిర్యంచం = అడ్డముగా నున్నట్లు, న = గ్రహింపలేడు, మధ్యే = రెండువస్తువుల నడుమన నున్నట్లు, న = గ్రహింప జాలడు, తస్య = ఆతనియొక్క నామ = పేరును, న ఈశే = గ్రహింప సమర్థుడు గాడు. కనుక మహద్యశః = పూజనీయముగా దిక్కులను = వ్యాపించి పొందినవాడు.

అస్య = ఇతని, రూపం = రూపమును, సంద్యశే = లెస్సగా జూచుటయందు,
 కశ్చన = ఎవడును, న తిష్ఠతి = లేడు, బాహ్యరూపము భ్రాంతి జ్ఞాన విషయము,
 నిజరూపమంతర్ముఖవృత్తి విషయము. ఏనం = ఈ ఆత్మను. కశ్చన = ఎవడును,
 చక్షుషా = నేత్రముచేత, న పశ్యతి = చూడలేడు, అభి = అంతట, క్షప్తమ్ =
 సంగ్రహము. అభిక్లప్తము = అంతటను సంగ్రహింపబడునట్లు అనగా బ్రహ్మనిష్ఠ
 సిద్ధించుచుండగా నొక్కొకటి లయమగుచు తుద కనాత్మయంతయు జడమై
 బ్రహ్మమే సంగ్రహింపబడును. యే = ఎవరైతే, ఏనం = ఈ బ్రహ్మమును,
 హృదా = హృదయ కమలము చేతను, హృదయకమలపుటంగము లన్నింటిచేతను,
 మనీషా = నిర్మలాంతఃకరణమై, బ్రహ్మకారమునొందెడు బుద్ధిచేతను, మనసా =
 మలినాంతఃకరణమగు ననాత్మాకారవృత్తిచేతను, విదుః = బాహ్యంతరయథార్థ
 స్వరూపము నెఱుగుదురో, తే = వారు, అమృతాః = మరణరహితులు, భవంతి =
 అగుచున్నారు. హృదయకమల మధ్యభాగమగు సుషుమ్నయందు మనస్సును
 ప్రవేశింపజేసి, బుద్ధినిగా మార్చి, యా బుద్ధిని అంతర్ముఖ వృత్తిచే బ్రహ్మమునందు
 కలిపినపుడు బ్రహ్మము జ్ఞేయముకాగా, బ్రహ్మజ్ఞాన మేర్పడినవారు మరణరహితు
 లగుదురు. బ్రహ్మము జ్ఞేయమైనందుకు ద్రష్ట యింకొకటిలేకుండుటయే చిహ్నము.

మం॥ అద్భ్యు స్సంభూతః పృథివ్యై రసాచ్చ । విశ్వకర్మణ స్సమ
 వర్తతాధి । తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూపమేతి । తత్పురుషస్య
 విశ్వమాజాన మగ్రే । వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతమ్ ।
 ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ । త మేవం విద్వానమృత ఇహ
 భవతి । నాన్యః పంథా విద్యతే²యనాయ । ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే
 అంతః । అజాయమానో బహుధావిజాయతే ॥

(1) ఆప్సువంతీన్ త్య, అప్ లువ్యాప్తై, ఆప్సువన్తి = వ్యాపించునవి, ఇతి =
 కనుక, అప్ = ఆపః వ్యాపించునవి, గనుక అప్సు అప్ = జలము, ప్రథతే =
 పృథివి, ప్రథప్రఖ్యానే ప్రథతే = ప్రసిద్ధమగునది. పృథివీ, పృథుత్వాత్ పృథివీ,

పృథుత్వాత్ = విశాలమైనదగుటవలన, పృథివీ రసాస్సంత్యస్యామితిరసా, రసాః =
 రసములు, అస్యాం = దీనియందు, సంతి = కలవు, ఇతి = కనుక, రసా = భూమి,
 రస్యతే = ఆస్వాద్యతే = అనుభవింపబడునది, రసా = భూమి, (1) అద్భ్యుః =
 వ్యాపించు జలమునుండియు, రసాశ్చ = అనుభవింపబడు రసము నుండియు,
 పృథివ్యై = ప్రసిద్ధమైన విశాలమైన స్థూలశరీరమనెడు పృథివికొఱకు, సంభూతః
 = శబల బ్రహ్మమనెడు పేరు పుట్టెను. (1) ఆపోస్థానము నందలి యూట నుండియు
 జ్ఞానేంద్రియాదుల రుచులైన శబ్దస్పర్శాది విషయానుభవము నుండియు శుద్ధ
 బ్రహ్మమునకు శబల బ్రహ్మమను పేరు వచ్చును. (2) విశ్వం కర్మాస్మేతి విశ్వకర్మా
 (3) అస్య = ఇతనికి, విశ్వం = సమస్తమైన కర్మాః = కర్మలు కలవు. ఇతి = కనుక,
 విశ్వకర్మా = విశ్వకర్మ యస్మాదితి విశ్వకర్మ, యస్మాత్ = ఎవనివలన, విశ్వస్య =
 ప్రపంచము యొక్క, కర్మాణి = కర్మలు గలుగునో, సః = అతడు, విశ్వకర్మా =
 విశ్వకర్మ మాయా సమన్వితగుట వలన త్రిగుణ జనితములైన కర్మలన్నియు
 నితనికి గలవు. మఱియు నీతనినుండి కర్మలన్నియు సంభవించును (2)
 విశ్వకర్మణః = విశ్వకర్మయగు శబల బ్రహ్మము వలన, అధి = అధికరించుట
 అనగా గురుకీలునందున్నచో నీశబల బ్రహ్మ శుద్ధసాత్విక ప్రకృతి కర్మకాండను
 దాటించి జ్ఞానకాండ ప్రవేశించుటను, సమవర్తత = కలిగించెను. (3) త్వక్ష్మతే
 త్వక్ష్మతేన్మ త్వష్టః. త్వక్ష్మా తనూకరణే, త్వక్ష్మతే = చెక్కబడి సన్నగా జేయబడినది.
 త్వక్ష్మతేన్మ = బాడినతో జెక్కబడి సన్నగా చేయబడెను కనుక, త్వష్ట, బ్రహ్మనిష్ఠలో
 గూర్చున్నపుడు శబలబ్రహ్మము నందలి యనాత్మను బాడినతో జెక్కినట్లు పోగొట్టి
 ఆత్మను మాత్రమే మిగిలించు శక్తి త్వష్ట. త్వక్ష్మతి = త్వష్టా, త్వక్ష్మా తనూకరణే.
 త్వక్ష్మతి = చెక్కి చిన్నగా చేయువాడు. (3) తస్యరూపం విదధత్ త్వష్టా ఏతి = తస్య
 = అట్లు అనాత్మను ద్రోసివేయుచు కర్మకాండను దాటించు నాశబల బ్రహ్మము
 యొక్క రూపం = రూపమును, విదధత్ = కలుగజేయుచున్న, త్వష్టా = అనాత్మను
 పోగొట్టి ఆత్మను మాత్రము నిలుపుచున్న త్వష్టం, ఏతి = ఆ స్థితిని పొందుచున్నాడు.
 అనాత్మను ద్రోసివేయుశక్తి ఆ శుద్ధబ్రహ్మమును పొందును. (4) పురుషస్య తద్విశ్వం
 అగ్రే ఆజానం = పురుషస్య = ఆ శబల బ్రహ్మము యొక్క, తత్ = ఆ, విశ్వం =

సమస్తమును, అజ్ఞానదశలో బెరుగుచు, సుజ్ఞానదశలో తఱుగుచున్న ఆ సమస్త అనాత్మయు, అగ్రే = మొదట, అనగా అజ్ఞానదశలో అజానాం = పుట్టెను. (5) ఏతం పురుషం మహాంతం ఆదిత్యవర్ణం అహం వేద = ఈ శబలబ్రహ్మమును అధికునిగాను, సూర్యునివంటి ప్రకాశము గలవానినిగను, నేను తెలిసికొనుచున్నాను. (6) స చ తమసః పరస్తాద్వర్త = ఆ శబల బ్రహ్మము అజ్ఞానతిమిరము కంటే వేరుగా నున్నాడు (7) తం ఏవం విద్వాన్ ఇహ అమృతః భవతి = ఆ శబల బ్రహ్మము నీ విధముగా నెఱిగిన పండితుడిక్కడనే అమృత స్వరూపుడగుచున్నాడు (8) అయనాయ అన్యః పంథా న విద్యతే = మోక్షప్రాప్తికొఱకు నింతకంటె వేఱైన త్రోవ లేదు (9) మాతృభుక్తాన్నరసం గిరతీతి గర్భః. గృని గరణే, మాతృభుక్త = తల్లిచే భుజింపబడిన, అన్నరసం = అన్నరసమును, గిరతి = మ్రింగునది, ఇతి = కనుక, గర్భః = గర్భము, (9) గర్భే = గర్భమునందు, అంతః = లోపల, ప్రజాపతిః = ప్రజాపతి, చరతి = ఉన్నాడు, గర్భే అంతః = ప్రజాపతిశ్చరతి = శబలబ్రహ్మము యొక్క గర్భము మాయ, మాయయందు లోపల త్రిగుణములున్నవి. ఈ త్రిగుణము లలో సహంకార తత్త్వమగు సృష్టికర్తయైన ప్రజాపతి యున్నాడు (10) ఆ శబల బ్రహ్మము, అజాయమానః = పుట్టుకలేనివాడయ్యును, బహుధా = అనేక ప్రకారములుగా, విజాయతే = పుట్టుచున్నాడు, భ్రాంతిజ్ఞానముచే మిథ్యావస్తువులు గాంచుటచే శబల బ్రహ్మము పుట్టుచున్నాడని భ్రమించుచున్నాము.

తస్య ధీరాః పరిజానంతి యోనిమ్ । మరీచీనాం పదమిచ్ఛంతి
వేధసః । యో దేవేభ్య ఆతపతి । యో దేవానాం పురోహితః । పూర్వో
యో దేవేభ్యోజాతః । నమో రుచాయ బ్రాహ్మయే । రుచం బ్రాహ్మం
జనయంతః । దేవా అగ్రే తదబ్రువన్ । యస్మైవం బ్రాహ్మణో విద్యాత్
తస్య దేవా అసన్ వశే । హ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చ పత్వే । అహోరాత్రే పార్శ్వే
సక్షత్రాణి రూపమ్ । అశ్వినౌ వ్యాత్రమ్ । ఇష్టం మనిషాణ । అముం
మనిషాణ । సర్వం మనిషాణ ॥

ధీరాః తస్య యోనిం పరిజానంతి = ధీరాః = ధీరులు, తస్య = ఆ శబల
 బ్రహ్మము యొక్క యోనిం = చేరికను, పరిజానంతి = అన్ని విధముల దెలిసికొను
 చున్నారు. యౌతి అంతఃకరణేన యోనిః. యుమిశ్రణే, అంతఃకరణేన = అంతః
 కరణములతో, యౌతి = కూడుకొనునది, కనుక, యోనిః = యోని, విషయము
 లభించిన వెంటనే మనస్సు విశ్రాంతి నొందును. చలనముడిగిన మనస్సు ఏర్పడగానే
 దేవుని ఆనందము గోచరించును. ఇట్లు విక్షేపరాహిత్యము గలిగినప్పుడు దేవునినుండి
 ఆనందము నొందుచుండియు గ్రహింపలేక విషయముల నుండియే తృప్తి
 కలుగుచున్నదని భ్రమించుచున్నాము. కనుక సంకల్పరాహిత్యమే శబలబ్రహ్మ
 యోని (2) విధతి సృజతి ఇతి వేధాః స .పు. విధ విదానే. విధతి = సృజతి =
 సృజించునది (విధించువాడు), ఇతి = కనుక, వేధాః = వేధ, సంకల్పముచే
 సృష్టియగును. కనుక సంకల్పించు మానసమును బ్రహ్మయును వేధులు, మ్రియంతే
 క్షుద్రజన్తవః తమాంసి అనేనేతి మరీచిః ఇ.పు.సీ. మృజ్ ప్రాణత్యాగే, అనేన =
 దీనిచేత, క్షుద్రజన్తవః = క్షుద్రజంతువులుగాని, తమాంసి = అంధకారముగాని,
 మ్రియంతే = నశించును. అజ్ఞానాంధకారమును నశింపజేయు జ్ఞానదీపమే మరీచి,
 బ్రహ్మానందానుభవముచే, తత్=ఆ క్షణమే బ్రహ్మవలోకనము జేయు యోగ్యతయే
 జ్ఞానదీపము. మనస్సు సంకల్పప్రవాహము వలన ఆవరణమను చీకటిని నిర్మించును,
 జ్ఞానదీపము ఆ చీకటిని బోగొట్టును. మనస్సనెడు బ్రహ్మ ఆవరణభంగమనెడు
 మరీచిస్థానమును గోరును. (2) వేధసః మరీచీనాం పదమిచ్చంతి వేధసః = మానసము
 లనెడు బ్రహ్మలు. మరీచీనాం = ఆవరణభంగ మొనర్చెడు బ్రహ్మ సమాధిని,
 ఇచ్చంతి = కోరును. (3) యః దేవేభ్యః ఆతపతి యః = ఎవడు, దేవేభ్యః =
 బ్రహ్మమున గ్రీడించువారి కొరకు, ఆతపతి = బ్రహ్మప్రకాశమగు సంతర్ముఖ
 వృత్తియొక్క ప్రకాశముచే ప్రకాశించునో, (4) పురోధీయత ఇతి పురోహితః. ధుధాఞ్
 ధారణ పోషణయోః పురః = ముందర, ధీయతే = ఉంచబడువాడు, పురోహితః
 = పురోహితుడు యః దేవానాం పురోహితః = యః = ఎవడు దేవానాం =
 బ్రహ్మమున క్రీడించువారికి, పురోహితః = ముందర నుంచబడువాడో, ఏమఱుపాటు

లేకుండ ఏకాగ్రమున బ్రహ్మనుసంధానము జేయు శ్రద్ధాన్విత వృత్తియే పురోహితుడు (5) యః దేవేభ్యః పూర్వః జాతః = యః = ఎవడు, దేవేభ్యః = బ్రహ్మమున క్రీడించు వారికంటె, పూర్వః = మొదట, జాతః = పుట్టినో, సోహంభావమున క్రీడించువారికంటె ముందుగానే శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియొక్క త్రిగుణ సామ్యావస్థతో కూడిన యీశ్వరత్వ మున్నది. (6) రుచ్యంతే దేవాః అనయారుక్, చ.సీ. రుచస్తుతౌ, దేవాః = దేవతలు, అనయా = దీనిచేత, రుచ్యంతే = స్తోత్రము చేయబడుదురు. దేవుని సన్నిధి ఎంతెంత లభించునో అంతంత గొప్పతనము లభించును. బ్రహ్మమునందు క్రీడించుటచే పవిత్రత్వమేర్పటి స్తోత్ర పాత్రులగుచున్నారు. (6) రుచాయ బ్రాహ్మాయ నమః. రుచాయ = అట్టి స్తుతిపాత్రమైన, బ్రాహ్మాయ = శబల బ్రహ్మము కొఱకు, నమః = నమస్కారము (7) రుచం బ్రాహ్మం జనయంతః దేవాః అగ్రేతత్ అబ్రువన్, రుచం = స్తోత్రార్థమైన, బ్రాహ్మం = బ్రహ్మసంబంధమగు శబలబ్రహ్మమును, జనయంతః = కలుగజేసికొనుచున్న, దేవాః = బ్రహ్మమున క్రీడించువారు, అగ్రే = మొదట, తత్ = ఆ శబల బ్రహ్మమును గూర్చి, అబ్రువన్ = పలికిరి. (8) యః బ్రాహ్మణః తు ఏవం విద్యాత్ = యః = ఏ, బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మనిష్ఠ యొక్క సిద్ధినిందినవాడు, ఏవం = ఈ ప్రకారముగా, విద్యాత్ = తెలిసికొనునో, (9) తస్యదేవాః వశే అసన్ = తస్య = ఆ బ్రహ్మనిష్ఠునకు, దేవాః = దేవతలు, వశే = స్వాధీనమునందు, అసన్ = ఉండిరి. బ్రహ్మము క్రీడించు మహాత్ములందరును స్వాధీనులగుదురు (10) జిహ్వాతి ఇతి ప్రీః ఈ, సీ. ప్రీ లజ్జాయాం, జిహ్వాతి = సిగ్గునొందునది. ఇతి = కనుక, ప్రీః = సిగ్గు. అనాత్మాకార వృత్తి నిమగ్నుడగుటకు నొందుచున్న సిగ్గు, లక్ష్యతే సర్వోన్నతయేతి లక్ష్యః, అనయా = ఈమెచే, సర్వః = సర్వము, లక్ష్యతే = చూడబడును, ఇతి = కనుక, లక్ష్యః = లక్ష్య, బహిరంతర్ముఖ వృత్తుల జూచెడు బుద్ధియే లక్ష్య. లక్షదర్శనాంకనయోః పత్యురనయా సహ యజ్ఞ యోగా స్సంపద్యత ఇతి పత్నీ. పత్యుః = పతికి, అనయా సహ = ఈమెతో కూడ, యజ్ఞ యోగాః = యజ్ఞయోగములు, సంపద్యతే = కలది, ఇతి = కనుక, పత్నీ = భార్య. పతి జీవుడు. పత్నీ బుద్ధి. బుద్ధితో గూడియే అంతర్యాగ యోగములను

జీవుడు చేయును. (10) హ్రీః = అనాత్మాకార వృత్తినొందుటవలన నేర్పడు సిగ్గు, లక్ష్మి = బహిరంతర్ముఖ వృత్తుల దర్శించు బుద్ధియెడు లక్ష్మి, వీరిద్దరు పత్వే = జీవుడు చేయు జ్ఞానయజ్ఞ యోగ సమయములందు గలసి వర్తించు పత్నులుగ నున్నారు. (11) న జహోతి ప్రత్యాగమన మిత్యహః. స.న. ఓహక్ త్యాగే ప్రత్యాగమనః = తిరిగివచ్చుటను, న జహోతి = విడువనిది, ఇతి = కనుక, అహః = పగలు, రేచకవృత్తి ప్రాణము, రాతి సుఖమితి రాత్రిః ఇ.సీ. రాదానే, సుఖం = సుఖమును, రాతి = ఇచ్చునది. ఇతి = కనుక, రాత్రిః = రాత్రి, పూరకవృత్తి అపానము, ప్రాణాపానములే ద్వంద్వములన్నియునని అశ్వమేధ పర్వమున నున్నది. ఎడతెగక వచ్చునట్టి రేచకమును, బ్రహ్మస్పర్శముతో సుఖమునిచ్చు పూరకమును శబల బ్రహ్మము యొక్క పార్శ్వములు. అహోరాత్రే = పగలును, రాత్రియును, పార్శ్వే = కుడి ఎడమ ప్రక్కలు, అహోరాత్రే పార్శ్వే. (12) నక్షరతీతి నక్షత్రం, క్షర సంచలనే, న క్షరతి = నశింపనిది, ఇతి = కనుక, నక్షత్రం = నక్షత్రము, నక్షీయతే ఇతి నక్షత్రం, నక్షీయతే = నశింపనిది. ఇతి = కనుక. నక్షత్రం, నక్షత్రాణిరూపం, నక్షత్రాణి = నశింపనివి, రూపం = రూపము, ధారారూపముగా నెప్పుడు వచ్చుచు బోవుచున్న నశింపని ప్రకృతియే శబల బ్రహ్మమునకు స్థూలాకృతి (13) ప్రశస్తాః అశ్వాః అనయోః సంతీతి అశ్వినౌ. అనయోః = వీరిద్దరికి, ప్రశస్తాః అశ్వాః = ప్రశస్తమైన గుఱ్ఱములు, సన్తి = కలవు. ఇతి = కనుక, అశ్వినౌ = అశ్వినీ దేవతలు, “ఇంద్రియ గణము గుఱ్ఱములు” అని భాగవతములో నున్నందునను, స్రూణేంద్రియాధి దేవత లశ్వీనులగుట వలనను సోఽహంభావమున విహరించితిమేని మంచి యింద్రియము లేర్పడును (13) అశ్వినౌ వ్యాత్తం = అశ్వినౌ = ఇట్టి అశ్వినీ దేవతలు, వ్యాత్తం = శబల బ్రహ్మమునకు తెఱువబడిన వాక్ (14) ఇజ్యతేన్మ ఇష్టం. యజదేవపూజాదౌ, ఇజ్యతేన్మ = ఇవ్వబడునది, ప్రేల్వబడునది. ఇష్టము, బ్రహ్మాయజ్ఞములో నన్నియును దేవునందు లీనమగును. అందఱకు నిష్టమైన బ్రహ్మానందము నిచ్చును. ఇష్టం మనిషాణ = ఇష్టం = బ్రహ్మాయజ్ఞమును, బ్రహ్మానందమును, మనిషాణ = ఇమ్ము, అముం మనిషాణ = సర్వం = కోరకనే యేవి కావలయునో, ఆ , సర్వం = సమస్తమును, మనిషాణ = ఇమ్ము.

మం॥ వేన స్తత్పశ్య స్విశ్వా భువనాని విద్వాన్, యత్ర విశ్వం భవత్యేక
నీలమ్ । యస్మిన్నిదగ్ం సంచ విచైకగ్ం, స ఓతః ప్రోతశ్చ విభుః
ప్రజాసు ॥ 10 ॥

మం॥ ప్రతద్వోచే అమృతంను విద్వా న్గంధర్వో నామ నిహితం గుహాసు।
త్రీణిపదా నిహితా గుహాసు, యస్తద్వేద సవితుః పితాసత్ ॥ 11

వేత్తితి విద్వాన్. స. విదజ్ఞానే. వేత్తి = ఎరిగినవాడు, ఇతి, విద్వాన్. గంధ
మర్వతీతి గంధర్వః అర్వపర్వగతౌ, గంధం = గంధమును. అర్వతి = పొందును,
ఇతి, గంధర్వః. గూహతి రసం గుహో, గుహాసంవరణే. రసం = రసమును,
గూహతి = కప్పియుండునది, గుహో, సుపతిసుప్తం ప్రేరయతీతి సవితా. షూ
ప్రేరణే. సుప్తం = సుప్తుని, సుపతి = ప్రేరయతి = ప్రేరేపించువాడు, ఇతి, సవితా
= సవిత.

యత్ర = ఎచట, విశ్వం = సమస్తమును, ఏక నీళం భవతి = ఏకత్వమును
బొందిన దగుచున్నదో, కైవల్యస్థానమున ననాత్మయంతయు ప్రత్యగాత్మ యందే
లయమగుచున్నది, తత్ = ఆ ప్రత్యగాత్మను, పశ్యన్ = అంతర్ముఖ వృత్తితో చూచుచు,
భవత్పస్మిన్నితి భువనమ్ = అస్మిన్ = దీనియందు, భవతి = కలుగును, ఇతి,
భువనమ్ = భువనము, విశతి సర్వత్ర విశ్వం. విశప్రవేశనే. సర్వత్ర = అంతట,
విశతి = ప్రవేశించునది, విశ్వం = విశ్వము = సమస్తము. విశ్వాభువనాని =
కలిగిన సమస్తమును, విద్వాన్ = తెలిసినవాడు, యస్మిన్ = ఎవనియందు, ఇదం
= ఈ దృశ్యము, సంచవిచ ఏతి = పుట్టుకను, లయమును పొందుచున్నదో,
ప్రత్యగాత్మ యందే బ్రాంతి జ్ఞానముచే దృశ్యముతోచి, తత్త్వజ్ఞానముచే లయమగు
చున్నదో, సః = ఆ, ఏకః = ఒకడేయగు, విభుః = వ్యాపకుడగు బ్రహ్మము,
ప్రజాసు = జీవేశసంకల్పజములగు జీవేశసృష్టులందు, ఓతః ప్రోతః చ = నిలువు
పేకలవలె ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మగా నున్నాడు.

వేదాంతపంచదశి - పంచకోశవివేకప్రకరణము = 2 శ్లోకములో అన్నమయ
 కోశములో ప్రాణమయకోశమును, దీనిలో మనోమయ కోశమును, దీనియందు
 విజ్ఞానమయకోశమును, దీని నానందమయ కోశమును నున్నవనియు, ఆయీ
 కోశపరంపరయే గుహయని చెప్పబడినది. గుహాసు = పంచకోశపరంపరలందు,
 జీవేశపంచకోశములందు, త్రీణి = మూడైన, పద్యతే అనేనేతి పద్, షడ్గో
 గతౌ అనేన = దీనిచే, పద్యతే = పొందబడును, ఇతి, పద్ = పదము. పదగతౌ.
 పదాః = స్థానములు. నిహితాః = ఉంచబడినవో, గుహలందు మూడుస్థానము
 లుంచబడినవి. ఐదుకోశములును స్థూలసూక్ష్మ కారణములే. స్థూలమాపోస్థానము
 నందును. సూక్ష్మమాకాశస్థానమునందును, కారణము నగ్నిస్థానమునందును, ఇట్లే
 మహాకారణమును పృథివీస్థానము నందును. కైవల్యమును వాయుస్థానమునందును
 గురువులు బోధింతురు. తత్ = ఆ స్థానత్రయమందే బ్రహ్మ విచారమునంతటిని
 బోధింతురు గనుక దానిని అనగా ఆ రహస్యమును, యః = ఎవడు, వేద = తెలిసి
 కొనినాడో, సః = ఆ, సత్ = త్రికాలా బాధ్యమైన ప్రత్యగాత్మ, సవితుః = ప్రేరకుడైన
 యామహాకారణమునకు కూడ, పితా = తండ్రి, ప్రేరకత్వముగల చిదాభాసుడు
 బ్రహ్మమునుండియే కలుగుచున్నందునను, ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మము లొకటియే గనుకను,
 చిదాభాసుడైన సవిత్తునకు ప్రత్యగాత్మ తండ్రియగును. వేనః నామ గంధర్వః =
 వేనుడును పేరుగల గంధర్వుడు, గంధమును బొందునట్టి పృథివీస్థానమున మహాకారణ
 మున్నందున నచటి యీశ్వరత్వమే గంధర్వుడు. త్రిగుణ సామ్యావస్థయగు
 శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియైన మాయతోకూడిన యీశ్వరత్వమే గంధర్వుడు, ఇతడు,
 గుహాసు = పంచకోశగుహలందు, నిహితం = ఉండిన, అమృతం = మరణధర్మ
 రహితమైన. తత్ = ఆ సద్వస్తువును, విద్వాన్ = ఎఱిగినవాడు, ప్రవోచేను =
 ప్రవచించెను గదా! మహాకారణమునందలి యీశ్వరత్వమే ఆపోస్థానమున బుద్ధి
 రూపమతో బోధించును. మూడు వేదములున్నచో నాల్గవ అధర్వణవేదమున్నది.
 అట్లే దేహత్రయమున్నచో నాల్గవ మహాకారణమున్నది. దేహత్రయ లయము
 సహజముగనే యగుచున్నది.

మం॥ సనో బంధు ర్జనితా సవిధాతా ధామాని వేద భవనాని విశ్వాః యత్ర
దేవా అమృత మానశానా, స్మృతీయే ధామాన్యభ్యైరయన్త ॥ 12 ॥

మం॥ పరిధ్యావా పృథివీ యన్తి సద్యః పరిలోకాన్పురి దిశః పరిసువః ।
ఋతస్య తన్తుం వితతం విచృత్య తదప శ్యత్తద భవత్ప్రజాసు॥ 13

బధ్నాతిప్రీతి మితి బంధుః. బంధ బంధనే. ప్రీతిం = ప్రీతిని, బధ్నాతి = పొందించువాడు, ఇతి, బంధుః = బంధువు. విదధాతి సర్వం విధాతా. దుధాఞ్ ధారణపోషణయోః. సర్వం = సర్వమును, విదధాతి = ధరించువాడు, విధాత. దేవాః = అయోనిజులై స్వర్గమందున్న దేవతలు. దీవ్యతీతి దేవః. దివుక్రీడాదౌ. దీవ్యతి = క్రీడించువాడు, ఇతి, దేవః. ప్రథతే పృథివీ. ప్రథప్రఖ్యానే. ప్రథతే = ప్రసిద్ధమగునది, పృథుత్వాత్ = పృథివీ. పృథుత్వాత్ = విశాలమైన దగుటవలన, పృథివి. దిశంత్యవకాశమితి దిశః. దిశ అతిసర్జనే. అవకాశం = అవకాశమును, దిశంతి = ఇచ్చునది. దిశః = దిక్కులు. ప్రాచీయం దక్షిణేయ మిత్యతిదిశ్యంత ఇతి దిశః. ప్రాచీయం = తూర్పు, దక్షిణేయం = దక్షిణము, ఇతి = అని, అతిదిశ్యంతే = వ్యపదేశింప బడునవి, తెలియజేయునవి, ఇతి = కనుక, దిశః = దిక్కులు.

సః = ఆ బ్రహ్మము, నః = మాకు, బంధుః = బంధువు, పరమప్రేమాస్పదుడు. జనితా = పుట్టించువాడు, విధాతా = ధరించువాడు, విశ్వా భవనాని = కలిగిన సమస్తమైన, ధామాని = స్థానములను, వేద = తెలిసినవాడు, లోకృతే ఆలోకృత ఇతి లోకః. లోకృ దర్శనే. లోకృతే = ఆలోకృతే = చూడబడునది, ఇతి, లోకః = లోకము, లోకృతే సర్వమస్మిన్నితి లోకః, లోకృదర్శనే. సర్వం = సర్వమును, అస్మిన్ దీనియందు, లోకృతే = కానపడును, ఇతి = కనుక, లోకః = లోకము. యత్ర = ఎచట, తృతీయే = మూడవలోకమునందు, స్థూలము మర్త్యలోకము, సూక్ష్మము స్వర్గలోకము. స్థూలసూక్ష్మముల దాటినచో కారణశరీరమనబడు పాతాళ లోకము నతిక్రమించినట్లే. మహాకారణముచే తురీయానుభవము నొందుచుండుటే మూడవ లోకము. ఇట్టి లోకమునందు, దేవాః = పంచ తన్మాత్రలచే జనించినందున

ఇంద్రియాదులయోనిజాలు, పంచభూత స్థానములందు క్రీడించుచున్నందున నివియే దేవతలు. అమృతం = బ్రహ్మనందామృతమును, ఆనశానాః = పానముచేయుచున్న వారలై, ధామాని = ఏయే దేవతకేది స్థానమో యా స్థానములను, అభ్యైరయంత = పొందిరో! ఒక్కొక్క దేవతకు నొక్కొక్క స్థానము మన శరీరమున నున్నది.

ద్యావా పృథివీ. దీవ్యతీతి ద్యౌః. దివ్క్రీడాదౌ. దీవ్యతి = ప్రకాశించునది, ద్యౌః = ద్యౌః ప్రకాశించునదియు, క్రీడింపతగినదియైన స్వర్గమును ఆకాశమును అనబడు వాయుస్థానస్థిత కైవల్యమును, విస్తారమై ప్రసిద్ధమైన దగుటవలన పృథివి యనబడు ఆపోస్థానస్థిత స్థూలశరీరమును, ద్యావా పృథువులు. పృథివియనబడు మణిపూరకచక్రమగు స్థూలమును, ద్యులోక మనబడు విశుద్ధచక్రమగు కైవల్యమును ద్యావాపృథువులు. ద్యావాపృథివీ = ద్యావాపృథువులు, సద్యః = వెంటనే, పరియన్తి = పొందుచున్నారు. బ్రహ్మనందానుభవము కలిగినచో మణిపూరకమున శబ్ద బ్రహ్మమును, విశుద్ధమున శుద్ధబ్రహ్మమును పొందుదుము. లోకాన్ = దృశ్యములును, సర్వదృశ్యముల తనయందిమిడించుకొనియున్న తురీయస్థిత శబల బ్రహ్మమునైన లోకములను, పరియన్తి = పొందుచున్నారు. దిశః = దిక్కులను, బుద్ధిసూర్యోదయస్థాన మాపోస్థానము తూర్పు, బుద్ధి సూర్యాస్త స్థానమగ్ని స్థానము పడమర. మృత్యుసన్నిధికి కొనిపోవు మానసచంద్రస్థాన మాకాశ స్థానము దక్షిణము. తురీయమున కైవల్యము నకు చేర్చు చిత్తస్థానమగు పృథివీస్థానము ఉత్తరము ఇట్టి దిక్కులను, పరియన్తి. ఋతస్య = శాస్త్రీయ సత్యముయొక్క తంతుం తన్యతే వస్త్రమే భిరితి తంతవః. ఉ. తనువిస్తారే, ఏభిః = వీనిచే. వస్త్రం = వస్త్రము, తన్యతే = విస్తరింపబడును. ఇతి = కనుక, తంతవః = తంతువులు. కనుక తంతుం = విస్తారమును, అనగా ఋతము యొక్క విస్తారమును. వితతం = విస్తీర్ణముగా, విచృత్య = విచారించి, తత్ = ఆ బ్రహ్మమును, అపశ్యత్ = చూచినాడో, ఆతడు, ప్రజాను = జనించిన జీవేశసృష్టిలో, తత్ = ఆ బ్రహ్మము, అభవత్ = అయినాడు.

మం॥ పరీత్య లోకాన్పరీత్య భూతాని, పరీత్య సర్వాః ప్రదికోదిశశ్చ ప్రజాపతిః

ప్రథమజా ఋత స్యాత్మనాత్మాన మభిసంబభూవ ॥ 14 ॥

ఋతస్య = శాస్త్రీయ నిశ్చయరూపియగు, ప్రథమజాః = మొట్టమొదట కలిగిన, ప్రజాపతిః = వ్యావహారిక ప్రాతిభాసిక సృష్టికి ప్రభువైన శబల బ్రహ్మము, లోకాన్ = మర్త్యస్వర్గ పాతాళలోకములనబడు స్థూల సూక్ష్మ కారణములను, మఱియు 1. కర్త కారణము కార్యము. 2. జ్ఞాతజ్ఞేయము జ్ఞానము. 3. ద్రష్ట దృశ్యము దర్శనము. 4. చేయవాడు చేయు సాధనము చేత. 5. తెలిసికొనువాడు, తెలిసికొనబడునది, తెలివి. 6. చూచువాడు, చూడబడునది, చూపు మొదలైన త్రిపుటులన్నియుకలసి లోకము. మఱికొందరు. 1. పంచప్రాణములు, 2. పంచ కర్మేంద్రియములు, 3. పంచజ్ఞానేంద్రియములు, 4. మనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తము లనబడు అంతఃకరణ చతుష్టయము, 5. పుణ్యపాప మిశ్రకర్మలు, 6. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు, 7. పంచభూతములు, 8. స్థూలశరీరము, 9. వీనికన్నింటికి కారణమైన యజ్ఞానము ఈ తొమ్మిదియు కలిసి లోకమనియు చెప్పుదురు. ఇట్టి లోకములను, పరీత్య = అంతటను వ్యాపించి, భూతాని = భూయతే భూతం. భూప్రాప్తా. భూయతే = పొందబడునది, భవతీతి భూతం భూతాని = భూయతే భూతం. భూ ప్రాప్తా. భూయతే = పొందబడునది, భవతీతి భూతం. భూసత్తాయాం, భవతి = కలుగునది, ఇతి, భూతం. భూసత్తాయాం. పొందబడునట్టియు, కలుగునట్టియు జీవరాశిని, పరీత్య = అంతటను వ్యాపించి, ప్రదిశః = విదిక్కులను అనగా అగ్ని నైఋతివాయవ్యే శాన్యమూలలను, అనగా అష్టదశపద్మపుటనాహతవిశుద్ధాజ్ఞా సహస్రారము లను, దిశః = తూర్పు పడమర దక్షిణోత్తరములను అనగా మూలాధార మణిపూరకస్వాధిష్ఠాన శిఖాచక్రములను, సర్వాః = సర్వదశములను, పరీత్య = అంతట వ్యాపించి, ఆత్మనా = తనచే, ఆత్మానం = తనను, అభినంబభూవ = అంతటపొందెను, దేవునితెలిసికొనునది యింకొకటిలేదు. బ్రహ్మనిష్ఠకుదిరికలో నన్నియు లీనమైనపుడు మిగిలిన దేవుడు తన్నుతానే తెలిసికొనును, తనయందుతానే లీనమగును.

మం॥ సహస్ర పరమా దేవీ శతమూలా శతాంబురా ।

సర్వగ్ం హరతు మే పాపం దూర్వా దుస్వప్న నాశినీ ॥

సహస్ర = వేలకొలది వస్తువులకంటె, పరమా = ఉత్కృష్టమైనది శవమును మనుష్యునిగా, అపవిత్రశవమును పవిత్రమానవునిగా చేసిన శ్వాస సహస్రపరమా దేవీ = దివ్యతీతిదేవీ. దివుక్రీడాదౌ. దివ్యతి = ప్రకాశించునది, పృథివీ స్థానమున శుద్ధసాత్విక ప్రకృతిగా పరిణమించి ప్రకాశించు హంసస్వరూపియే దేవి. సర్వమున మిశ్రమైన స్వరూపి హంస. గురుకీలు సిద్ధించుచుండగా మిశ్రమైన అనాత్మను వదలుచు తుదకనాత్మయంతయుపోయి శుద్ధమై తుట్టతుదకు బ్రహ్మమున లీనమగునట్టి ప్రకాశముగల హంస స్వరూపిణి దేవీ. మూలతీతి మూలమ్ మూల ప్రతిష్ఠాయాం. మూలతి = నిలుకడకలిగి యుండునది వేరు, శతమూలా = నూర్లకొలది వేర్లుగలది. గణిక వేలకొలది వేర్లచే పెరుగును. అంక్యతే లక్ష్మత ఇత్యంకురః అకీ లక్ష్మణే. అంక్యతే లక్ష్మతే = కానబడునది, ఇతి. అంకురము. వేరు సంకల్పము. అంకురము = మొలక, తోపిక = మొలక, శతమూలా శతాంకురా = బహిరంతః కుంభకములు. రేచకపూరకములతో గూడిన హంసవలననే సంకల్పములములు, తోపికలనెడు సంకురము లుండును. శ్వాసలయమైనచో సంకల్పములును తోపికలును నుండవు. పాతి రక్ష త్యస్మా దాత్మానమితి పాపం. అస్మాత్ = ఈ పాపమునుండి, ఆత్మానం = మానవుడు తనను, పాతి = రక్షతి = రక్షించుకొనును. ఇతి, పాపం = పాపము, పిబతిపాపిష్ట మితిపాపం. పాపిష్టం = పాపాత్ముని, పిబతి = త్రాగునది అనగా నశించునట్లు మ్రింగునది. ఇతి పాపము, గురుకీలునుండి జారుటే పాప మూలము. మే = నాయొక్క సర్వం = సమస్తమయిన, పాపం = పాపమును, హరతు = హరించు గాక! హంస గురుకీలులో నిలిచినచో పాపనాశనమగును. అన్యధాగ్రహణము స్వప్నము. విక్షేపములో పడిన అన్యధాగ్రహణము దుస్వప్నము. దూర్వ్యతే పశుభిరితి దూర్వా, దుర్వీ హింసాయాం. పశుభి = పశువులవంటి జీవులచే దూర్వ్యతే = పీకబడునది దూర్వా, అజ్ఞానులచే హెచ్చుగా శ్వాస ఆడును. సుజ్ఞానులచే శ్వాస సూక్ష్మమై బ్రహ్మాంపు యథార్థ స్వరూపమును గ్రహింపచేసి అన్యధా గ్రహణ మనబడు స్వప్నమును నశింపచేయు హంస స్వరూపమే గణిక.

మం॥ కాండాత్ కాండాత్ ప్రరోహంతీ పరుషః పరుషః పరి । ఏవానో

దూర్వే ప్రతనుసహస్రేణ శతేన చ ॥

కామ్యత ఇతి కాండః కము కాంతౌ. కామ్యతే = కోరబడునది, కాండము = కాడ, పిపర్తి వక్తారమితి పరుషం పూపాలన పూరణయోః. వక్తారం = పలికెడు వానిని, పిపర్తి = పూర్ణముగా చేయునది. ఇతి పరుషము = కఠినమైన వాక్కు. కాండాత్|| కాండాత్ = ప్రతికాడ నుండి, ప్రరోహంతి = మొలచుచున్నదానవు. రేచక పూరకములు కాడలు. అంతర్ బాహ్య కుంభకములు గణపులు. కోరబడునవి కాడలు. పరి = వేష్టనము = చుట్టుకొనుట, పరుషః పరుషః పరి = ప్రతివాక్యమునకు చుట్టుకొనునది, కోరికనుండి మాట లాడుదుము. రేచకపూరకములచే తోచు తోపికలు మొలకలు. ప్రతివాక్యమును జుట్టుకొనిన సంకల్పములు వేరులు. ఇట్లు సంకల్పముల చేతను తోపికలచేతను గూడుకొని యాయువునపహరించి పీడించు. దూర్వే = దూర్వమా!, ఏవా = ఇట్టి నీవు, నః = మమ్ములను, సహస్రేణ శతేన చ = వేలకొలది నూర్లకొలది, ప్రతను = విస్తరింపజేయుము. శ్వాసను బ్రహ్మమున కర్పించు బ్రహ్మ వేత్తల సంఖ్యను అభివృద్ధి చేయుము.

మం॥ యా శతేన ప్రతనోషి సహస్రేణ విరోహసి । తస్యాస్తే దేవీష్టకే విధేమ హవిషా వయం ॥ 15 ॥

హూయత ఇతి హవిః. హుదానాదనయోః. హూయతే = వేల్చబడునది, హవిః = హవిస్. యా = ఏ నీవు, శతేన = నూర్లకొలదిగను, సహస్రేణ = వేలకొలదిగను, ప్రతనోషి = (బ్రహ్మనిష్ఠుల సంఖ్యను) విస్తరింపజేయుచున్నావో, ఇజ్యతేన్మ ఇష్టం. యజదేవపూజాదౌ. ఇజ్యతేన్మ = వ్రేల్చబడునది, ఇష్టం = ఇష్టము, ఇష్టకము. ఇష్టకే = బ్రహ్మనిష్ఠలో జ్ఞానాగ్నియందు వ్రేల్చబడుచున్న దేవి = బ్రహ్మానంద సముద్రమున క్రీడించుచున్న ఓ దేవీ! ఓ దూర్వాదేవీ! దూర్వత ఇతి దూర్వా. దుర్వీహింసాయాం. దూర్వతే = నశింపజేయబడునది. ఇతి దూర్వా. గురుకీలులో నున్నపుడు శ్వాసయనబడు గణిక కొంతకుగొంత లయమగుచు తుదకు సంపూర్ణముగా కుండలినీ శక్తిచే మ్రింగబడును. శ్వాసయుతెలివియు మిశ్రమైన మహాకారణ స్వరూపిణియే దూర్వము. ఇష్టకే = అంతర్యాగమున వేల్చబడుచు, దేవి = సోఽహంభావమున క్రీడించుచున్న యో దేవీ! వయం = మేము, తస్యాః = ఆ,

తే = నీ సంబంధమైన, హవిషా = హవిస్సుచేత, నిన్ను బ్రహ్మగ్నిలో వ్రేల్చుటచే.
విధేమ = (బ్రహ్మయజ్ఞమును) చేసెదము.

**మం॥ భూమిర్ధేను ర్ధరణీలోకధారిణీ, ఉద్భుతాఽసి పరాహేణ కృష్ణేన
శతబాహునా ॥ 16 ॥**

భవతీతి భూమిః. భవతి = పుట్టునది, ఇతి, భూమిః = భూమి. మహాకారణ
మగు పృథివీస్థానమే భూమి. బ్రహ్మమునందు చిచ్ఛక్తి సహజముకా కలదు. అచ్చిచ్ఛక్తి
బహిర్ముఖమైనచో వెంటనే తెలివి యేర్పడును. క్రమక్రమముగా అహంకారబుద్ధి
మానస సంకల్ప కుండలినీ శ్వాసక్రియా కలాపము లేర్పడును. బురదరేగినచో
సరోవరములోని నీటిని బురద నీరందుము. అటులనే బహిర్ముఖ వృత్తులబట్టి
ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మ బ్రహ్మముల తెలివి, పరబ్రహ్మ, శబల బ్రహ్మము లనెదము.
బురద అణగినపు డెట్లు తేటనీరనెదమో అట్లే చిచ్ఛక్తి యంతర్ముఖమైనచో
ననాత్మయంతయు జడమై యణగిపోయినపుడు దేవుని ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మ
బ్రహ్మము లనెదము. ఇట్టి చిచ్ఛక్తివలన బుద్ధిన యెఱుకయు శ్వాసయు నేకమైన
మహాకారణమే భూమి. సూక్ష్మశరీరమును ధరించిన యెఱుక యాధారమును, స్థూల
శరీరమును జావకుండ, కుళ్లిపోకుండ నిలుపు శ్వాసమూలమును నగుటచే
నిమ్మహాకారణమే పృథివీస్థానస్థిత మూలాధారము. ధేనుః ధయత్యేనాం వత్స ఇతి
ధేనుః. ధేవ్పానే. వత్సః = దూడ, ఏనాం = దీనిని, ధయతి = త్రాగును, ఇతి =
కనుక, ధేనుః = ధేనువు. బ్రహ్మనిష్ఠలో శ్రద్ధగా నిలిచితిమేని శ్వాస పరిమితియు,
తెలివి యనాత్మను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుటయు తక్కువగుచుండగా, సంకల్ప ప్రవాహము
తగ్గి యమృతంపు ఊట యాపోస్థానమున నూరుచుండగా హృదయాకాశము
స్తనమువలెను, కైవల్యము చనుమొనవలెను నేర్పడి స్రవించిన యమృతమును
ద్రావి పిండాండము బ్రహ్మాండముచే జీవించుచుండుటచే నిమ్మహాకారణము ధేనువు.
తెలివితక్కువచే నియ్యమృతమును సంకల్ప ప్రవాహమునకు వినియోగించుచున్నాము.
సంకల్పపు వేగమణగుకొలది యమృత సేవన మేర్పడి దేవుడే తానగు గొప్పస్థితి

బ్రహ్మనిష్ఠలో ననుభవమునకు వచ్చును. కనుక మహాకారణమాపోస్తా నమున ధేనువగుచున్నది. ధరతి విశ్వం ధరణీ. విశ్వం = సమస్తమును, ధరతి = ధరించునది, ధరణిః = ధరణి. సకారము త్రిగుణాత్మిక ప్రకృతి. ఈ ప్రకృతిని బట్టి బ్రహ్మమునకు శబల బ్రహ్మమని పేరు వచ్చును. విశ్వమంతయు త్రిగుణ సృష్టియే. పూరకము హ, అంతఃకుంభకము సున్న, రేచకము స. బాహ్యకుంభకము విసర్గము. హకార శ్చివరూపాయ, సకారశ్చక్తి రుచ్యతే అని యున్నందున సకారమే విశ్వము. విశ్వమును ధరించిన హంసస్వరూపమగు చైతన్యప్రకృతి మిశ్రమగు మహాకారణమే ధరణి. లోకధారిణీ = ప్రాతిభాసిక దృశ్యములనబడు జీవసృష్టిని ధరించునది మహాకారణము, వ్యావహారిక దృశ్యములగు నీశ్వరసృష్టిని ధరించునది యీశ్వరత్వము, ఇట్లు లోకము లనబడు దృశ్యముల ధరించు లోకధారిణి పృథివీ స్థానస్థితమైన మహాకారణము. బాహతే అనేన పురుషో వస్తూపాదానాయ ప్రయత్నం కరోతీతి బాహుః. బాహృ ప్రయత్నే. అనేన = దీనిచే, పురుషః = జీవుడు, వస్తు = వస్తువును, ఉపాదానాయ = గ్రహించుటకొఱకు, ప్రయత్నం = ప్రయత్నమును, కరోతి = చేయును, ఇతి = కనుక, బాహుః = బాహువు. కర్షతి చిత్తమితి కృష్ణః కృష విలేఖనే. చిత్తం = చిత్తమును, కర్షతి = ఆకర్షించునది, ఇతి, కృష్ణః. సర్వం కరోతీతి కృష్ణః. దుక్కుజ్జో కరణే. సర్వం = సమస్తమును, కరోతి = చేయువాడు, ఇతి, కృష్ణః. దైత్యాన్ కర్షతీతి కృష్ణః కృషవిలేఖనే, దైత్యాన్ = రాక్షసులను, కర్షతి = నలిపివేయువాడు, ఇతి, కృష్ణః. వరం శ్రేష్ఠం ఆహంతీతి వరాహః. హనని హింసాగత్యోః, వరం = శ్రేష్ఠమును, ఆహంతి = చెఱచునది, ఇతి, వరాహః. వరాహము. ఉద్ధియతేస్మ ఉద్ధృతం. హృజ్జో హరణే. ఉద్ధియతేస్మ = ఎత్తబడినది, ఉద్ధితము.

భూమిః = పృథివీస్థానమును, ధేనుః = శ్వాసయు, తెలివియు బ్రహ్మనిష్ఠ కుదురుచుండగా నమరవారుణిగా మాటుటచే నయ్యమరవారుణి జీవునిచే త్రాగబడుచుండుటచే ధేనుస్వరూపిణియును, ధరణీ = సకార స్వరూపిణియగు ప్రకృతిని ధరించు శబలబ్రహ్మ మిచటనున్నందున విశ్వమును ధరించునదియును, లోకధారిణీ = వ్యావహారిక ప్రాతిభాసిక దృశ్యములనబడు లోకముల ధరించు

నదియును, అగునో భూదేవీ! నీవు. శతబాహునా = సూర్యకొలది ప్రయత్నములుగల,
కృష్ణేన = సర్వమును జేయుచు, ఆకర్షించుచు, రాక్షసవృత్తుల నలింజేసెడు వరాహేణ
= మహాకారణపు శ్రేష్ఠత్వమును చెఱుచు కీలునుగనిపెట్టి యాచరింపజేయు
వరాహవతారముచే, ఉద్భుతా = ఉద్ధరింపబడినదానవు, అసి = అగుచున్నావు.

**మం॥ మృత్తికేహన పాపం యన్మయా దుష్కృతం కృతమ్ । మృత్తికే
బ్రహ్మ దత్తాసి, కాశ్యపేనాభి మంత్రితా । మృత్తికే దేహి మే
పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ॥ 17 ॥**

మృద్యత ఇతి మృత్తికా. మృదక్షోదే. మృద్యతే = మెదుపబడినది, ఇతి, మృత్తికా.
పాతి రక్ష్యత్యస్మాదాత్మాన మితి పాపం. పా రక్షణే. అస్మాత్ = దీని నుండి,
ఆత్మానం = తన్ను, పాతి = రక్షతి = రక్షించుకొనును, ఇతి, పాపం = పాపము.
పిబతి పాపిష్ఠ మితి పాపం. పాపానే, పాపిష్ఠుని, పిబతి = గ్రహించును, ఇతి,
పాపం. దుర్నిందితం కృతం కరణ మస్య దుష్కృతం, దుః = నిందితం = నిందింప
బడిన, కృతం = కరణం = కార్యము, అస్య = దీనికి, కలదు, దుష్కృతం =
దుష్కృతము, మన్యత ఇతి మంత్రః, మనజ్ఞానే, మన్యతే = విచారింపబడునది,
ఇతి, మంత్రః = మంత్రము, పుష్టి = పోషణము, శ్రియతే సజాతీయైరితి సర్వం,
సృగతౌ, సజాతీయైః = సజాతీయవస్తువులచేత, శ్రియతే = పొందబడునది, ఇతి,
సర్వమూ, ప్రతిష్ఠ = శాశ్వతముగ నిలుపుట, ప్రతిష్ఠితము = శాశ్వతముగ
నిలుపబడినది, మెదుపు = మెదుగజేయు = ధాన్యపుటొట్టుపోవ నలగజేయ, మృత్తికే
= పృథివికి గుణము గంధము, గంధమును గ్రహించు పూణము పృథివీస్థానము,
పొట్టూడిపోవునట్లు మెదుగజేయునది మృత్తిక. పృథివీస్థానమున శ్వాసకలదు. ఈ
శ్వాసపైనిగా యుంచితిమేని యనాత్మ యనబడు పొట్టంతయు నూడిపోయి గట్టియైన
ప్రత్యగాత్మ మిగులును. సోహం భావమున నిలువకుంటిమేని యన్నమయ
కోశమును మెదిపిమెదిపి తుదకు చంపివేయును. ఇటు మృత్యురూపముగను, అటు
అమృతస్వరూపముగను నున్నది, ఇట్టి ఓ మృత్తికా! మయా నాచేత, కృతం =
చేయబడిన, యత్ = ఏ, మే = నా యొక్క, దుష్కృతం = నిందింపతగిన కృత్యమగు,

పాపం = పాపమును, హన = నశింపజేయుము. బ్రహ్మనందమే దేవుడైయుండగా విషయములచే నానందము కలుగుచున్న దనెడు భ్రాంతియే మోహము. గురుకీలు నుండి జాతినవారికి, మోహరూపముగ నోమృత్తికా నీవున్నావు. గురుకీలునుండి యేమటుపాటు పొందనివారికి ననాత్మనూడగొట్టు సోహం రూపిగ నీవున్నావు నిన్ను మ్రింగివేయు నట్టిదియును, భయంకరశత్రువు బారినుండి యెటుల రక్షించుకొన వలెనో యెటుల రక్షించుకొనదగి నట్టిదియూ నైన మోహముచే జీవుని యనాత్మ సంబంధ కార్యములజేసిన పాపమును నశింపజేయుము. దేవునందు లీనమైనచో పాపములు కడుగబడును. దేవుని నుండి జాతి బహిర్ముఖులమైనచో పాపులగుదుము. మృత్తికే = ఓమృత్తికా, బ్రహ్మదత్తా = జీవసృష్టికి జీవుని మన సంకల్పమే హేతువు. అటులనే ఈశ్వర సృష్టికి ఈశ్వర మనమైన బ్రహ్మ సంకల్పమే హేతువు. మనస్సు సంకల్పించినపుడు కుండలినీశక్తి చలించుటవలన శ్వాస యుదయించును. కనుక బ్రహ్మచే నియ్యబడు దానవు, అసి = అగుచున్నావు, అటు ఆయురూపముగను నున్నావు. కశంత్యనేనేతి. కశ్యం. కశగతౌ. అనేన = దీనిచే, కశంతి = తిరుగుదురు. ఇతి, కశ్యము. కశామర్షతీతి కశ్యం. కశాం = కొరడాను గూర్చి, అర్హతి = తగినది, ఇతి = కశ్యం. కశ్యస్య ఇయం కాశ్యం. కశ్యమునకు సంబంధించినది కాశ్యం. కాశ్యం పాతీతి కాశ్యపః. కాశ్యం = కాశ్యమును, పాతి = పాలించువాడు, ఇతి, కాశ్యపుడు. పృథివీస్థానము నందలి హంససంచారముచే నన్ని చక్రములును దిరుగును. ప్రక్కకు దిరుగకుండ గుఱ్ఱమును కొరడాతో నెట్లు నడిపించుచున్నామో అటులనే సుషుమ్నా మార్గమునకు సూటిగా నడచునట్లు హంసను నడిపించెడు శ్రద్ధయే కాశ్యము. ఇట్టి శ్రద్ధను పొరబాటులేకుండ పాలించు నేకాగ్రతయే కాశ్యపుడు. హంస, కుండలినీ, సంకల్పమనోబుద్ధి జీవేశులదాటి శుద్ధబ్రహ్మమగుచుండుటే కాశ్యపునితో నజపామంత్రమును నభిమంత్రించుటయగును.

ఇట్లు, కాశ్యపేన = కాశ్యపునిచే, అభిమంత్రితా = పిలువబడినదానవై, మృత్తికే = ఓమృత్తికా! మే = నాకు, పృష్టిం = పోషణమును, బలుపును అనగా సామర్థ్యమును, దేహి = ఇవ్వము. గురుకీలు కుదురుచుండగా సంకల్ప ప్రవాహము నుండి రక్షణయు, ఆధ్యాత్మికశక్తి పెరుగుచుండగా దృఢత్వమును సహజముగానే

పూర్ణమగుచుండును, త్వయి = నీయందే, సర్వం = సమస్తమును, ప్రతిష్ఠితం = శాశ్వతముగ నిలుపబడినది, ధారారూపముగా శివశక్తి మిశ్రరూపమగు నీశ్వరత్వము నందే వ్యావహారిక ప్రాతిభాసిక జీవేశసృష్టి శాశ్వతముగ నిలిచియున్నది. అధిష్ఠాన జ్ఞానముచే సామాన్యరూపమగు నీశ్వరత్వమునుగూడదాటి శుద్ధబ్రహ్మమేయైనచో జీవేశసృష్టి కతీతులమగుదుము.

మం॥ మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్నే నిర్బుధ మృత్తికే । తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిమ్ ॥ 18 ॥

ప్రతిష్ఠితే = సర్వమును శాశ్వతముగ నిలిపిన, మృత్తికే = ఓ మృత్తికా! మే = నా యొక్క, తత్ = ఆ, సర్వం = అనాత్మనంతటిని, నిర్బుధ = దృక్పథములోనికి రాకుండ తొలగింపుము, తయా = ఆ తొలగించుశక్తిచే, పాపేన = పాపము, హతేన = హతమగుచుండగా, గురితప్పుటే పాపము. గురికుదురుటచే, పరమాం గతిం = మోక్షమును, గచ్ఛామి = పొందుచున్నాను.

మం॥ స్వస్తి న ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః ।

స్వస్తి న స్రాగ్క్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతుః॥ 19 ॥

వృద్ధం శ్రవః కీర్తిర్యస్య సః = వృద్ధశ్రవాః. స. పు. వృద్ధం = ప్రవృద్ధమైన, శ్రవః = కీర్తి, యస్య = ఎవనికిగలదో, సః = ఆతడు, వృద్ధశ్రవాః = వృద్ధశ్రవసుడు. వృద్ధః శ్రూయత ఇతి వృద్ధశ్రవాః = వృద్ధః = వృద్ధులచే, శ్రూయతే = వినబడువాడు, ఇతి, వృద్ధశ్రవాః. వృద్ధేభ్య శ్రవః హితశ్రవణం యస్య సః వృద్ధశ్రవాః. వృద్ధేభ్యః = తెలిసినవారిచే, శ్రవః = హితశ్రవణం = మేలును కలిగించు వినికిడి, యస్య = ఎవనికి కలదో, సః = ఆతడు, వృద్ధశ్రవసుడు, వృద్ధశ్రవాః = తెలిసినవారిచే, మేలునుకలిగించు బ్రహ్మవిద్యను విని, ఆ ప్రకారమాచరించి కీర్తిని సంపాదించు కొనిన, ఇంద్రః = పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము నభిలషించు బ్రహ్మనంద పరమైశ్వర్యము నొందినవాడు. నః = మాకు, స్వస్తి = నిరుపద్రవగుగాక! అవిద్యలోపడిపోవుటే యుపద్రవము. దేవునిలో లీనమగుచుంటే నిరుపద్రవము. పుష్కతీతి పూషా.

పుషపుష్టా. పుష్కతి = పోషించువాడు, ఇతి, పూషా = పూషణుడు. విశతి విశ్వం. విశప్రవేశనే. విశతి = ప్రవేశించునది, విశ్వము. విదంత్యనేనేతి వేదః. విదజ్ఞానే. అనేన = దీనిచే, విదంతి = తెలిసికొనెదరు, ఇతి, వేదము. విశ్వవేదాః = తెలిసికొని ప్రవేశింపజేయు, పూషా = పోషకుడు, సూర్యుడు వేదములపెట్టె, దేవుని పొందు మార్గమును తెలిపి, తెలిసికొనినమార్గమున ప్రవేశించు ప్రేరణనొసగి, పొరబాటు పడకుండ పోషించు జ్ఞానసూర్యుడు. నః = మాకు, స్వస్తి = శుభప్రదుడగుగాక! నవిద్యతే రిష్ట మశుభం శుభం చాత్రేత్యరిష్టం = అత్ర = దీనియందు, రిష్టం = శుభము, నశుభమును నవిద్యతే = లేదు, ఇతి అరిష్టము. రిష్టము = శుభము, అరిష్టము = శుభము లేనిది, రిష్టము = అశుభము, అరిష్టము = అశుభము లేనిది, అరిష్టము = శుభాశుభాది ద్వంద్వములు లేనిది, తృక్షస్యాపత్యం పుమాన్ తార్క్ష్య సాదృశ్యాత్ తార్క్ష్యః; వేగేన = వేగముతో, తార్క్ష్య = తార్క్ష్యుని, సాదృశ్యాత్ = సమానమగుట వలన, తార్క్ష్యుడు. నమతి శబ్దాయతే గమన సమయే నేమిః. ణము ప్రహ్వతే శబ్దేచ. ప్రహ్వము = నమ్రము, ఆసక్తము. నమతి = శబ్దాయతే = మ్రోయునది, గమనసమయే = గమన కాలమున. కనుక, నేమి, గమన సమయమున ఆసక్తమగునది నేమి, గమనసమయమున నమ్రమగునది నేమి. నేమి = బండికంటి కడకమ్మి, తార్క్ష్యోరిష్టనేమిః = శుభాశుభాది ద్వంద్వరహితమైన కైవల్యగమనమున గరుడునితో సమానమైన వేగముగల నమ్రమైనట్టియు బ్రహ్మానందాసక్తమైనట్టియు అంతర్ముఖవృత్తి, నః = మాకు, స్వస్తి = నిరుషద్రవమును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, బృహస్పతి = వేదమంత్రాధిపతి, నః = మాకు, స్వస్తి = శుభమును, దధాతు = ఇచ్చుగాక.

మం॥ బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాత్, విసీమత స్సురుచోవేన ఆవః॥

స బుద్ధియా ఉపమా అస్యవిష్టా, స్సతశ్చ యోని మసతశ్చ వివః

॥ 20 ॥

ప్రథత ఇతి ప్రథమం. ప్రథప్రఖ్యానే. ప్రథతే = ప్రసిద్ధమైనది, ఇతి, ప్రథమము. పురస్తాత్ = తొల్లి, జజ్ఞానం = పుట్టునదియును, సర్వమానవులందును సుప్రసిద్ధముగ నున్నట్టిదియును, జగత్సృష్టికి మొట్టమొదటనే కలిగినదియును, వేనః =

కమనీయమునునగు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, రోచతే రుక్. రుచదీప్తా. రోచతే = ప్రకాశించునది, సు = శుభమైన, సురుచః = శుభకాంతులను, సీయతే బద్భత ఇతి సీమా. షిజ్ బంధనే. సీయతే = బద్భతే = కట్టబడునది, ఇతి, సీమ. వి ఆవః = వివృత మొనరించెను. వీవృతము = తెలువబడినది. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సురుచః = శుభమైన కాంతులను, సీమతః = దిగంతములవఱకు, వి ఆవః = తెలుచెను, దేవునందు లీనమగుచుండగా బ్రహ్మతేజః పుంజము విస్తారముగా పెరిగి మహాగూఢముగనున్న వేదాంతాంశముల దెలుచును. ఇంతకుముందెన్నడు తెలియని గొప్పయంశములీనాడు విశదమగును. వి = వివిధములైన, వ్యా = స్థా అనుపదము వ్యాకరణరీతిగా వ్యా అయినది. స్థానములు, వివ్యా = నానా విధములైన స్థానములును, వివిధం తిష్ఠంతి యాస్మితి వివ్యా. యాసు = వేనియందు, వివ్యా = వివిధ స్థానములు, తిష్ఠంతి = ఉండునో, ఇతి, వివ్యా = విష్టలు, మన శరీరమున హృదయకమలాదులకు స్థానములు పెక్కులు గలవు. సద్గురువుల కృపతో వాని నెఱిగినచో నుపనిషదర్థ గ్రహణమగును. లేనిచో నిర్లభకమే. ఉపమీయతే నేనేత్యుపమా. మాజ్ మానే. అనేన = దీనిచే, ఉపమీయతే = పోల్చబడును, ఇతి, ఉపమా. ఉపసమీపే మాన్తి తిష్ఠన్తి స్థానాని యాసు తాః ఉపమాః = ఉప = సమీపే = తన కత్యంత సమీపమైన, యాసు = వేనియందు, స్థానాని = స్థానములు, తిష్ఠన్తి = ఉన్నవో, తాః = అవి, ఉపమాః = సమీపములైన మనదేహములందే మూలాధారాది సకలమునకు స్థానములున్నవి కనుకను, దేహస్థరహస్యములకే శాస్త్రములలో పోల్చుచు నున్నారు కనుకను మానవదేహములే ఉపమలు. బుధ్యతే అనేనేతి బుద్ధీ. బుధ అవగమనే. అనేన = దీనిచే, బుధ్యంతే = ఎఱుగబడును, ఇతి, బుద్ధీ. బుద్ధియా = తెలియబడు వృత్తులు, సతః = వ్యాహారికముగనున్న ఈశసృష్టికిని, అసతః చ = పారమార్థికముగలేని జీవసృష్టికిని, యౌతి యోనిః. యుమిశ్రణే. యౌతి = కూడుకొనునది, యోని. సః = ఆ బ్రహ్మము, అస్య = ఇయ్యనాత్మయొక్క, నానావిధ స్థానములకును, పోలికలకును, శరీరస్థానములకును, తెలిసికొను వృత్తులకును, సదసత్తులగు ఈశ జీవసృష్టులకును యోనిని అనగా కారణమును, వివః = ప్రకాశింపజేయును, దేవునందు లీనమయ్యెడు సూటిచే ననాత్మయంతయు లీనమగును, బహిర్ముఖ వృత్తులచే ననాత్మ యొకటొకటియే తమతమ వృత్తులతో బహిర్గతమగుచుండును.

మం॥ సోనా పృథివి భవాన్మక్షరా నివేశనీ । యచ్ఛానశ్శర్మ సప్రథాః॥ 21

మం॥ గంధద్వారాం దురాధర్షాం, నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం । ఈశ్వరీగ్ం
సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వాయే శ్రియమ్ ॥ 22 ॥

పృథుత్వాత్ పృథివీ. పృథుత్వాత్ = విశాలమైన దగుటవలన, పృథివి. నృణంతి నయంతి సర్వం స్వవశ మితి నరాః. నృనయే, సర్వం = అన్నిటిని, స్వవశం = తమ వశమును, నృణంతి = నయంతి = పొందించుకొనువారు, క్షరతీతి క్షరం. క్షర సంక్షరణే. క్షరతి = చెడునది, ఇతి, క్షరము, శృణాత్మశుభ మితి శర్మ. శృ హింసాయాం. అశుభం = అశుభమును, శృణాతి = చెఱుచును, ఇతి, శర్మ.

స = ప్రకృతి, హ = పురుషుడు, ప్రకృతిపురుషు లిద్దఱునుగల మహాకారణ స్వరూపి విశాలమైనది. ప్ర = సత్త్వగుణము, కృ = రజోగుణము, తి = తమోగుణము, ప్రకృతి = త్రిగుణ సామ్యవస్థ. ఇట్టియున్మనితో కూడిన చైతన్యమే శబలబ్రహ్మము. ఇట్టి శబలబ్రహ్మము పృథివీస్థానమున నున్నది. కనుక, పృథివి = విశాలమైన యో పృథివీ! నః = బ్రహ్మనిష్ఠ. బ్రహ్మవిద్యలతో కూడిన మాకు, సోనా = దుఃఖనాశనివి, భవ = అగుము, గురుకీలు కుదురుచుండగా దుఃఖాత్మికయగు జీవస్పృష్టిలయమగుచు, బ్రహ్మానందస్వరూపుడగు నాత్మగోచరించును, అవిద్యా దశలో అనాత్మనంతటిని స్వాధీనము చేసికొనుచు, సువిద్యాదశలో ననాత్మతో కూడదానును చెడును కనుక, నృక్షరా = అనాత్మను నీవశము చేసికొనుచు పిదప దేవునిలో లీనమగు పృథివీస్థానస్థిత శుద్ధసాత్విక ప్రకృతిస్వరూపిణివియును, నివేశనీ = త్రిగుణస్పృష్టిని నీయందే నివసింపజేయు దానవును, సప్రథాః = సర్వసహా యను కీర్తితో వెలయు నట్టినివు, నః = మాకు, శర్మ = అశుభమైన విక్షేపమును చెఱుచునట్టి శుభమును, యచ్ఛా = ఇమ్ము.

గంధ్యతే హింస్యతే అభిలష్యతే వా అనేనేతి గంధః. గంధ అర్ధనే. అనేన = దీనిచే, గంధ్యతే = హింస్యతే = పీడింపబడును, వా = లేక, గంధ్యతే = అభిలష్యతే = అభిలషింపబడును, ఇతి, గంధము, వార్యతే నూతనపురుషోఽత్రద్వారం. వృక్షో ఆవరణే. నూతనపురుషః = క్రొత్త మనుజుడు, అత్ర = ఇచట, వార్యతే = నివారింప

బడును, కనుక, ద్వారము, దుఃఖేన ధర్మయతీతి దురాధర్షా దుఃఖేన = ప్రయాసముచే, ధర్మయతి = దిట్టతనము కలిగియుండునది. ఙ్గోధృషా ప్రాగల్భ్యే. ప్రాగల్భ్యము = దిట్టతనము, నియతం భవతీతి నిత్యః. నియతం = నియమింపబడినదై, భవతి = ఉండునది, నిత్యము. పుష్కతేన్మ పుష్టం. పుష పుష్టా. పుష్కతేన్మ = పోషింపబడినది, పుష్టము, కీర్యత ఇతి కరీషం. కృావిక్షేపే. కీర్యతే = చల్లబడునది, ఇతి = కరీషము, కరీషిణి. ఈష్టే. తాచ్చీల్యేనే తీశ్వరః. ఈశఃశ్వర్యే. తాచ్చీల్యేన = స్వభావముచేతనే, ఈష్టే = ఐశ్వర్యముక్తుడు ఇతి, ఈశ్వరుడు. శ్రియతే జనైరితి శ్రీః. శ్రిశ్ సేవాయాం. జనైః = జనులచే, శ్రియతే = ఆశ్రయింపబడునది, ఇతి, శ్రీః.

గంధద్వారాం = గంధ = బహిర్ముఖవృత్తులతో కూడినపు డాయుః క్షీణము చేయునట్టియు, అంతర్ముఖవృత్తికి నలవడిన వారికి నానందప్రదయై యభిలషింప దగినట్టియు, ద్వారాం = అభ్యాసము లేనివారిని కైవల్యము చేరనీక యాటంక పఱచునదియును, నగు తురీయ ద్వారస్వరూపిణియు, దురాధర్షాం = ఒక్క యంతర్ముఖ వృత్తికితప్ప దేనికిని నెంతప్రయాసపడినను స్వాధీనముగానట్టి దిట్టతనము కలిగినట్టిదియును, నిత్యపుష్టాం = సోఽహం భావముచే నియమింపబడుచున్న, సంకల్ప ప్రవాహమును దాటించుచుండుటచే బ్రహ్మనిష్ఠులపోషించునదియు, కరీషిణీం = గురువిచ్చిన సోఽహంభావ కీలుప్రకారము నిలువని వారిని విక్షేపమున బడవేయు నదియును, సర్వభూతానాం ఈశ్వరీం = సర్వప్రాణులకు నైశ్వర్యము వంటిదియును, ప్రకృతిని పొందియే జీవించుచు, దేవునిలో లీనమై బ్రహ్మానందము నొందుచునే యున్నాము. శ్రియం = పామరులచేతను, మహాత్ములచేతను, ఆశ్రయింప బడు నట్టిదియును అగు, తాం = ఆ పృథివీస్థాన స్థితయగు ప్రకృతిని, ఇహ = ఇక్కడ అనగా నిమృహాకారణమున, ఉపహ్వయే = గురినికుదిరించుకొనుచు కైవల్య సమీపమునకు పిలుచుచున్నాను.

మం॥ శ్రీరే భజతు । అ లక్ష్మీరే నశ్యతు । విష్ణుముఖా వై దేవా శ్చన్దోభి
రిమాన్లోకా ననప జయ్యభ్యజయన్ । మహాగ్ం ఇంద్రో వజ్రబాహు
షోడశీ శర్మ యచ్ఛతు ॥ 23 ॥

శ్రీః = సంపద, లక్ష్మితే లక్ష్మీః లక్ష్మ దర్శనాంకనయోః. లక్ష్మితే = చూడబడునది, లక్ష్మీ, ఖన్యతే భక్ష్మ మనేనేతి ముఖం. ఖను అవదారణే అనేన = దీనిచేత, భక్ష్మం = భక్ష్మము, ఖన్యతే = పీడింపబడును, ఇతి, ఛన్దయతీతి ఛన్దః. చది ఆహ్లాదనే. ఛన్దయతి = ఆహ్లాదమును చేయునది, ఇతి, ఛందస్. జితిర్జయః. జిజయే. జితిః = జయించుట, జయము. మహ్యత ఇతి మహత్. మహాపూజాయాం. మహ్యతే = పూజింపబడునది, ఇతి, మహత్, మహాన్. వజతి ప్రతిబంధరాహిత్యే నేతి వజ్రః. వజగతో. ప్రతిబంధరాహిత్యేన = అడ్డమే లేకుండ, వ్రజతి = పోవునది, ఇతి వజ్రము. బాహతే అనేన పురుషో వస్తూపాదనాయ ప్రయత్నం కరోతీతి బాహుః. బాహప్రయత్నే. అనేన = దీనిచేత, పురుషః = పురుషుడు, వస్తు = వస్తువును, ఉపాదానాయ = గ్రహించుటకు, ప్రయత్నం = ప్రయత్నమును, కరోతి = చేయును, ఇతి, బాహువు, శృణాత్యశుభమితిశర్మ శృహింసాయాం. అశుభం = అశుభము, శృణాతి = చెఱచునది, ఇతి. శర్మ, బ్రహ్మకారవృత్తికి శ్రీ యనెడు పేరు వేదాంతగ్రంథములందున్నది. ఇట్టి శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియగు శ్రీ, మే = నా సంబంధినిగా, భజతు = పొందుగాక! మలినసాత్విక ప్రకృతిలో పడిపోకుండ, బ్రహ్మకారవృత్తిలో నుండునట్లు నా సంబంధమునే పొందుగాక!! అనాత్మాకార వృత్తియే అలక్ష్మీ. మే = నా సంబంధినియైన, అలక్ష్మీః = అలక్ష్మీ. నశ్యతు = నశించు గాక! విష్ణుముఖాః = విష్ణువు మొదలైన. దేవాః = దేవతలు, ఛందోభిః = వేదములచేత, ఆహ్లాదమును కలిగించు సోహంభావమున నుండుటే వేదాధ్యయనము, ఇమాన్ లోకాన్ = ఈ వైకుంఠాది లోకములను, అనపజయ్యం = అనాత్మాకార వృత్తులతో అపజయమును పొందని విధమున, అభ్యజయన్ వై = పొందిరిగదా! బ్రహ్మనుసంధానమును వదలిరేని విష్ణుదులు వైకుంఠాదుల నుండి పతితులగుదురు. మనమును బ్రహ్మనిష్ఠసిద్ధినిొందినచో వైకుంఠాదులనొంది తుదకు దేవుడే యగుదుము. వజ్ర = ప్రతిబంధరహితముగాపోవుచు, బాహు = బ్రహ్మవస్తువును గ్రహించు ప్రయత్నముచేయుచు, షోడశీ = పదునారు కలిగిన, ఇంద్రః = పరమైశ్వర్య యుక్తుడగు ఇంద్రుడు, శర్మ = అశుభసంస్పర్శ బొత్తిగాలేనట్టి బ్రహ్మనందసుఖమును, యచ్ఛతు = ఇచ్చుగాక, షోడశిని నెఱింగి దాటిన మహాత్ముడు పరమైశ్వర్యము నొందిన

యింద్రుడగును. అలోఅ, అలోఉ, అలోమ్, అలో అర్ధమాతృక, ఉలోఅ, ఉలో, ఉలోమ్, ఉలో అర్ధమాతృక, మ్లోఅ, మ్లోఉ, మ్లోమ్, మ్లో అర్ధమాతృక. అర్ధమాతృకలో అ, అర్ధమాతృకలో ఉ, అర్ధమాతృకలోమ్, అర్ధమాతృకలో సర్ధమాతృక ఇప్పుడునాటును కలిసి యెఱుక, దీని సప్రతిహతముగా యునుమాడు ప్రయత్నసిద్ధుడే వజ్రబాహుడు. అద్దములోని ప్రతిబింబములు కనబడినను లేనివేయని యెట్లు సహజముగా గ్రహించుయోగ్యత మనకున్నదో అట్లే బ్రహ్మముయొక్కయు, బ్రహ్మము నందలి యాకారముల యొక్కయు ప్రతిబింబములగు నెఱుకతోడి తోపికలను మిథ్యలే యని త్రోసివేసి బ్రహ్మవస్తువును ప్రతిబింధరహితముగా గ్రహించు యోగ్యతయే వజ్రబాహుత్వము.

మం॥ సోమానగ్గం స్వరణం కృణుహి బ్రహ్మణస్తతే । కక్షీవస్తం య ఔశిజం ।
శరీరం యజ్ఞశమలం కుసీదం తస్మిన్మీదతు యోఽస్మాన్వేష్టి ॥ 24

సూతే అమృత మితి సోమః షూర్ష ప్రాణి ప్రసవే. అమృతం = అమృతమును, సూతే = పుట్టించినవాడు, ఇతి, సోమః సూయత ఇతి సోమః. సూయతే = పుట్టించబడువాడు, ఇతి, సోముడు. స్వర్యంతే ఉచ్చార్యంత ఇతి స్వరాః. స్వశబ్దోపతాపయోః. స్వర్యంతే = ఉచ్చార్యంతే = ఉచ్చరింపబడునవి, ఇతి, స్వరములు 'స్వేన రాజంత ఇతి స్వరాః. రాజ్యదీప్తౌ. స్వేన = తమంతటతామే. రాజంతే = ప్రకాశించునవి, ఇతి, స్వరములు, పాతి స్వానుజీవిన మితిపతిః. పారక్షణే. స్వ+అనుజీవినం = తన యాశ్రితుని, పాతి = రక్షించువాడు, ఇతి, పతి. శీర్యత ఇతి శరీరం. శృ హింసాయాం. శీర్యతే = నశించునది. ఇతి, శరీరము. యజతే యజ్ఞః. యజ దేవపూజా సంగతి కరణదానేషు. యజతే = పూజ, యజ్ఞము. శ్యామతి శమలం, శము ఉపరమే. శ్యామతి = ఉపరమించునది, శమలము, కుత్సితం సీదత్యనేన కుసీదం. షడ్‌ఇ విశరణగత్యవసాదనేషు, కుత్సితం = నీచత్వము, అనేన = దీనిచే, సీదతి = నశించును, కుసీదము, ద్వేష్టిద్విట్, ద్విష అప్రీతౌ, ద్వేష్టి = అప్రీతిని జూపించునతడు ద్విషుడు. బ్రహ్మ = వేదము. బ్రహ్మణః = వేదసంబంధపు, పతే = రక్షకుడా! దేవునిలో లీనమగు నజపమున దృఢముగ

నిల్చుటే వేదాధ్యయనము. దేవునిలోలీనమైన అనుభవము నితరులకు కలిగింప వలయునని బోధించు వాక్యములే వేదవచనములు. ఇట్టి వేదముయొక్క రక్షకుడా! సోమానం = అమృతవంతునిగను, స్వరణం = స్వయముగనే యుచ్చరించుచు, తెలియజేయు ప్రకాశవంతునిగను, కృణుహి = చేయుము. బ్రహ్మనిష్ఠకుదిరికచే మహావాక్యములను తెలుపు నుచ్చారణ స్వయముగనే కలుగును. ఔశిజం = ఉశిక్ తనయుడగు, కక్షివంతం = కక్షివంతుడు, శరీరం = నశించు స్థూల సూక్ష్మ కారణాత్మిక దేహమును, యజ్ఞ = ఆత్మపూజచే, శమలం = ఉపరమమునొందునట్లు, కృణుహి = చేయుగాక! అస్మాన్ = మమ్ములను, యః = ఎవడు, ద్వేష్టి = అప్రీతిగజూచునో, తస్మిన్ = అతనియందున్న, అట్టి మలిన జీవునందున్న, కుసీదం = నీచత్వనాశమును, సీదతు = పొందించుగాక! మన స్వస్వరూపానుసంధానముపై మలినజీవుడప్రీతి జూపించును.

మం॥ చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేనపూత స్తరతి దుష్కృతాని॥

తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా, అతిపాప్మాన మరాతిం తరేమ ॥ 25

చరంత్యనేన చరణః. చరగతిభక్షణయోః. అనేన = దీనిచే, చరంతి = సంచరింతురు, చరణము. పూయతే నేనేతి పవిత్రం. పూర్ణ పవనే. అనేన = దీనిచే, పూయతే = శుద్ధముగా చేయబడును, ఇతి, పవిత్రము. పురాభవతీతి పురాణః పురా = పూర్వమున, భవతి = పుట్టినది, పురాణము. పునాతి దేహాదిక మితిపూతం. దేహాదికం = దేహాదులను, పునాతి = శుద్ధముగా చేయబడునది, ఇతి, పూతము. ఇయర్తి అరాతిః, ఋగతౌ. ఇయర్తి = సంహరించువాడు, అరాతి. త్రివిక్రమావతారమున విష్ణుదేవుని చరణము భూమిని త్రిదివమును దాటినందున దిగ్గగనములందంతట తానే నిండుకొనియున్నట్లు భాగవతముననున్నది. మహా కారణమున తురీయముననున్నచో నిట్టిస్థితి యందటకు నేర్పడును. క్రమక్రమముగ స్థూలసూక్ష్మములనెడు మర్త్య స్వర్గలోకములదాటినచో మనము సర్వవ్యాపక బ్రహ్మమయులమగుదుము. బ్రహ్మనిష్ఠలోని ప్రయాణముజేయు నేకాగ్రతయే చరణము. యత్ = ఏ, పవిత్రం = పవిత్రమగు, చరణం = చరణము, గురుకీలుచే

మహాత్ములు చరింతురు కనుక గురుసూటిలో నిల్చుటే చరణము, వితతం = విస్తారమైనదో, స్థూలశరీరశ్వాస కుండలినీ సంకల్ప మనోబుద్ధి జీవేశుల నతిక్రమించు కొలది బ్రహ్మకార సమీపవర్తిని యగుచుండుటచే చరణము విస్తారమగుచుండును. పురాణం = పూర్వము నుండియున్నదో, యేన = ఏ చరణముచే, పూతః = పవిత్రుడో, గురుసూటిచరణముచే సంచరించుచుపోగా దేహాదులు శుద్ధమగుచుండును. దుర్నిందితం కృతం కరణ మస్య దుష్టుతం. దుః = నిందితం = నిందింపబడిన, కృతం = కరణం = కార్యము, అస్య = దీనికి కలదు, కనుక, దుష్టుతాని = గురు సూటినుండి యేమటుపాటే పాపము. దుష్టుతములను, తరతి = దాటుచున్నాడో, పవిత్రుడు పాపకార్యములదాటును, అపవిత్రుడు మునిగిపోవును. పవిత్రేన = పవిత్రమైన, శుద్ధేన = శుద్ధమైన, తేన = ఆ చరణముచే, గురుసూటిచే, పూతాః = పవిత్రులమై, దేహశ్వాసకుండలిన్యాదుల నతిక్రమించి పోవుచుండగా పవిత్రత్వమేర్పడి తుదకు బ్రహ్మమే తాను, తానే బ్రహ్మమగుదుము. అరాతిం = శత్రువైన, పాపానం = పాపమును, పతంతి నరకే అస్మాదితి పాప్మా. పతేజగతౌ. అస్మాత్ = దీనివలన, నరకే = నరకమునందు, పతంతి = పడుదురు, ఇతి, పాప్మా. అతితరేమ = అతిక్రమింతుముగాక! గురుకీలునుండి క్రిందకు పడవేయు నేమటుపాటే శత్రువు. పాపము. గురుచరణముచే దీని నతిక్రమింతుము.

**మం॥ సజోషా ఇంద్ర సగణో మరుద్భిః, సోమం పిబ వృత్ర హఞ్చా
రవిద్వాన్ । జహి శత్రూగ్ం రపమృధో నుద స్వా, థాభయం
కృణుహి విశ్వతో నః ॥ 26 ॥**

గణ్యత ఇతి గణః గణ సంఖ్యానే. గణ్యతే = లెక్కపెట్టబడునది, గణము మ్రియతే అనేనేతి మరుత్. మృజ్ ప్రాణత్యాగే. అనేన = దీనిచేత, మ్రియతే = చత్తురు, ఇతి మరుత్, కుపితేన అనేన మ్రియతే లోక ఇతి మరుత్ కుపితేన = కుపితుడైన, అనేన ఇతనిచేత, లోకః = లోకము, మ్రియతే = మృతిబొందింపబడును, సూతే అమృత మితి సోమః. షూర్జ ప్రాణి ప్రసవే. అమృతం = అమృతమును, సూతే = పుట్టించువాడు, ఇతి. సోముడు. సూయత ఇతి సోమః. సూయతే =

పుట్టింపబడువాడు. ఇతి. సోముడు వృణోతీతి వృత్రః. వృజ్జ్వరణే. వృణోతి = ఆవరించునది, వృత్రుడు = శత్రువు, చీకటి. వృత్రం హతవాన్ వృత్రహః. హన హింసగతోఽః, వృత్రం = వృత్రాసురుని, హతవాన్ చంపినవాడు, శూరయతీతి శూరః శూరవీరవిక్రాంతౌ. శూరయతి = విక్రమించువాడు, ఇతి, శూరుడు. విక్రామతిస్మ విక్రాంతః. క్రముపాదవిక్షేపే. విక్రామతిస్మ = విక్రమించువాడు, విక్రాంతుడు. వేత్తీతి విద్వాన్. విదజ్ఞానే. వేత్తి = ఎఱిగినవాడు, విద్వాన్ = ఎఱుక గలవాడు, ఆత్మజ్ఞుడు, శాదయతీతి శత్రుః. శద్దృశాతనే. శాదయతి = కృశముగా జేయువాడు. ఇతి, శత్రువు. మ్రియంతేఽస్మిన్నితి మృధం. మృజ్ ప్రాణత్యాగే. అస్మిన్ దీనియందు, మ్రియంతే = మృతులగుదురు, ఇతి, మృధమ్ = యుద్ధము, వృత్రహన్ = ఆవరణభంగ మొనరించువాడవును. పరమైశ్వర్యముక్తు డింద్రుడు. అంతర్ముఖవృత్తియే పరమైశ్వర్యము. ఆపోస్థానమున పశ్చిమ ప్రయాణమే సుషుమ్నా ప్రయాణము. శూరః = ఆజ్ఞానహస్రాశిఖా పశ్చిమచక్రములదాటి ముందంజ వేయుచు కైవల్యము నొందువాడవును. ఇంద్ర = షిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంత మందఱు గోరుచున్న పరమైశ్వర్యమగు బ్రహ్మానందస్వరూపా! సజోషాః = సుఖయుక్తుడవై, సగణః = త్రిగుణసృష్టియంతయు గణము. త్రిగుణసామ్యావస్థలో గణమంతయు బ్రహ్మమున లీనమగుచుండును. ఇట్లు గణమంతయుకలవాడవై, విద్వాన్ = ఆత్మజ్ఞుడవై, అంతర్ముఖవృత్తితో బ్రహ్మముజ్ఞేయముకాగా బ్రహ్మజ్ఞానము కలవాడవై, మరుద్భిః = దేవతలతో, తినితిని స్థూలశరీరమును బెంచుకొనుట పశుత్వము, వినివిని సూక్ష్మశరీరాభివృద్ధి నొందుట మానవత్వము, తోపికలనే కనిపెట్టుచుండుటచే, కారణశరీరాభివృద్ధి గాంచుట రాక్షసత్వము, గ్రహించి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుచు మహా కారణాభివృద్ధిగాంచుట దేవత్వము, ఇట్టి దేవత్వము దేహత్రయమునకు లోబడనేని మరణము కలుగుచుండును, ఈ దేవత్వము తురీయముచే బ్రహ్మమువైపు తిరిగేనేని నిత్యత్వమేర్పడును, ఇట్టి దేవతలతో, సోమం = అమృతమును పుట్టించునట్టి బ్రహ్మానందామృతమును, పిబ = త్రాగుము, శత్రూన్ = శత్రువులను, దేవునందు లీనమగుచుండగా, పూర్ణత్వమును, అనాత్మ జ్ఞానముచే కృశత్వము సంభవించి నట్లుండును. ఇట్టి కృశత్వమును, జహి = చంపుము, ఇంద్రత్వముచే కృశత్వము నశించును. మృధః = నిరంతరమును, బ్రహ్మమృత్యువులు మనలోపోరుచునే

యుండునని యశ్వమేధపర్వముననున్నది. బ్రహ్మమునుండి జాతినపుడు శ్వాస సంచారాదు లేర్పడుటే మృత్యువును, బ్రహ్మములో లీనమైనస్థితియే బ్రతుకును నగుటచే నిట్టియుద్ధములనుగూడ, అపనుదస్వ = నాశనము జేయుము, అనాత్మ జ్ఞేయమెపుడు లేదో అప్పుడే అనాత్మజ్ఞానము నుండదు. ఈ బంధరాహిత్యముచే నాత్మజ్ఞేయము సహజముగా నుండుటచే జ్ఞానయుద్ధము కూడ నుండదు. అథ = పిమ్మట, ఇట్టి పరిస్థితులన్నియు నేర్పడిన పిమ్మట, నః = మాకు, ఇట్టియునికిగల మాకు, విశ్వతః = అన్నివైపుల, పూర్వ పశ్చిమ దక్షిణోత్తరములనబడు స్థూల కారణ సూక్ష్మ మహాకారణములగు నలువైపుల, అభయం = నవిద్యతే భయమనే నేత్యభయం, అనేన = దీనిచే, భయం = భయమే, న విద్యతే = లేదు, ఇతి, అభయము, 'ద్వితీయాద్వైభయం భవతి' = ద్వితీయాత్+వై = రెండవదాని వలననే సుమా, భయం = భయము, భవతి = కలుగును, 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' అంతా దేవుడే అనెడు నాల్గవ సోపానసిద్ధిచే నభయమును, కృణుహి = చేయుము.

మం॥ సుమిత్రా న ఆప ఓషధయ స్సస్త దుర్మిత్రా స్తస్మై భూయాసు ర్యోస్మాన్ ద్వేష్టియం చ వయం ద్విష్టుః ॥ 27 ॥

మేద్యతీతి మిత్రః. మేద్యతి = స్నేహించువాడు, మిత్రుడు, ఆపువంతీ త్యాపః. ఆపువంతి = వ్యాపించునవి, ఆపః ఓషం దాహం ధయంతీత్యోషధయః ఓషం = దాహం = దాహమును, ధయంతి = పోగొట్టునవి. ఓషధయః = ఓషధులు, నః = మమ్ములనుగూర్చి, ఆపః = జలములు, బ్రహ్మనిష్ఠలో కూర్చున్నపుడు మంచి యూట యూరుచుండును, ఇయ్యూటచే వాక్కుద్ధియేర్పడును. ఓషధయః = దాహమును దీర్చునట్టి యోషధులు, మనలో మృత్యువుచే దల్లటగలుగును. ఇట్టి తల్లటను నణచివేయు నమృతంపుటూటయే ఓషధులు. సుమిత్రాః = శుభకరమగు మిత్రులు, సంత = అగుగాక! సంకల్పవేగము తగ్గుచుండగా బ్రహ్మనిష్ఠ కనుకూలమగు నూటయు, తల్లట నణచివేయు నమృతమును నేర్పడుచుండును. యః = ఎవడు, అస్మాన్ = మమ్ములను, ద్వేష్టి = ద్వేషించుచున్నాడో, యం చ = ఎవనిని, వయం = మేము, ద్విష్టుః = ద్వేషించుచున్నామో, బ్రహ్మైక్యమున కనుకూలమగు అంతర్ముఖ

వృత్తి మాకు మిత్రుడు, అవరణమును కలిగించు బహిర్ముఖవృత్తి మాకు ద్వేషి తన్నై =
ఆ శత్రువుకొఱకు, దుర్మితాః = వ్యతిరేకులు, అయ్యోషధులును, జలములును సంకల్పజ
శత్రువునకు వ్యతిరేకముగా, బ్రహ్మనిష్ఠ కనుకూలముగా, భూయాసుః = అగుగాక!!
మం॥ ఆపోహిష్ఠామయో భవంతాన ఊర్జేదధాతన, మహేరణాయ చక్షసే

॥ 28 ॥

మం॥ యోవశ్శివతమో రసస్తస్య భాజయతే హనః । ఉశతీరవ మాతరః

॥ 29 ॥

మం॥ తస్మా అరంగ మామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ । ఆపోజన
యథాచనః ॥ 30 ॥

ఆపువంతీత్యాహః ఆప్వవ్యాప్తైః ఆపువంతి, ఇతి ఆహః. ఆపోస్థానము స్తనము, కైవల్యస్థానము చనుమొన, అచటనుండి దూడకు పాలు లభించునట్లు బ్రహ్మాండము నుండి యండపిండాడములకు జీవపుటూటలభించును. అయ్యూట దేహము నందంతట వ్యాపించును. ఆ సంకల్పము లెంత యెక్కువగుచుండునో యయ్యూట జొల్లుగా మాటును, సంకల్పము లెంతెంత తక్కువ యగుచుండునో యంతంత యది యమృతము. ఇట్టి యో జలములారా! హి = ఏకారణము వలన, (మీరు) మయోభువః = సుఖకారకములు, స్థ = అగుచున్నారో, తాః = ఆవిధమైన నీరు, నః = మాకు, ఊర్జే = ఉత్సాహమును, మహే = పూజనీయమైనట్టియు, సోహం భావమున కనుకూలమైనట్టి పృథివీస్థానపు తురీయమునందును, రణతీతి రణః. రణశబ్దే. రణతి = మ్రోయునది, రణాయ = మ్రోయునట్టి యాపో స్తానపు శబ్ద బ్రహ్మము కొఱకును. చష్టే వస్తుస్వరూపం వక్తి చక్షుః. చక్షిజ్ వ్యక్తాయాం వాచి. వస్తుస్వరూపం = వస్తుస్వరూపమును, వక్తి = చెప్పునది, చక్షువు. శబల శబ్ద బ్రహ్మముల సహాయమున కారణశరీరపుటావరణ భంగమేర్పడుటచే బ్రహ్మవస్తు స్వరూపమును కనిపెట్టి జీవునకు గుర్తింపజేయు శక్తియే జ్ఞానచక్షువు. చక్షసే = ఇట్టి నేత్రము కొఱకును, దధాచన = పోషింపుడు.

నః = మాయొక్క, యః = ఏ, శివతమః = అరిష్టం శివోతి శివం. శీర్జ్

నిశానే. అరిష్టం = ద్వంద్వములను, శివోతి = తనూకరోతి = స్వల్పముగా చేయునది, ఇతి, శివములన్నిటిలో గొప్పది శివతమము. సహజకుంభకమున కైవల్యసిద్ధియే శివతమము. ఇట్టిదైన, రసః = ఏ రసముగలదో, దేవునిలో నీలమైనప్పటి రసము, తస్య = ఆ రసమునకు, ఇహ = ద్వంద్వముల రహితముల జేయునట్టి యిత్రైవల్యమున, నః = బ్రహ్మనిష్ఠ నిద్ధి నొందిన మమ్ములను, ఉశతీః = అశుభవాక్కుగల, మాతి = వర్తతే = ఇమిడియుండును, కనుక. మాత. మాతర ఇవ = గర్భము నిమిడించుకొని యున్న తల్లలవలె, భాజయత = పాత్రులనొనర్చుడు అశుభవాక్కులు గల గర్భముల నిమిడించుకొనిన తల్లలవలె, రజోగుణముగల గర్భముల నిమిడించుకొనిన తల్లులు జీవులను లౌకిక క్రియలకు నర్హులగునటుల జేసిన విధమున శుద్ధసాత్విక గర్భధారుణులగు బ్రహ్మకారవృత్తులు కైవల్యసిద్ధికి పాత్రులుగా నొనరింపవలెను.

ఆపః = ఓ జలములారా! యస్య = దేనియొక్క, క్షయాయ = నాశముకొఱకు, జిన్వధ = (మీరు) ప్రీతినిజేయుచున్నారో, తస్మై = దానికొఱకు, వః = మిమ్ములను, అరం = మిక్కిలి, గమామ = పొందితిమి. ఆవరణ భంగము కొఱకే బ్రహ్మనందామృతము కృషిచేయును. ఇయ్యానందము కొఱకే యమృత శబలశబ్దబ్రహ్మములను, జ్ఞాన నేత్రమును మిక్కిలిగా పొందితిమి. నః = మమ్ములను, జనయథా చ = జ్ఞాన పుత్రోత్పత్తి సమర్థులజేయుము, బ్రహ్మమునందు పలుమార్లు లీనముకాగా నియ్యనుభవ బలముచే దేవుని నవలోకించు జ్ఞాన పుత్రోద్భవమగును.

మం॥ హిరణ్య శృంగం వరుణం ప్రపద్యే, తీర్థం మే దేహి యాచితః ।
యన్మయా భుక్త మసాధూనాం । పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః ॥ 31 ॥

మం॥ యన్మే మనసావాచా కర్మణావాదుష్కృతం కృతమ్ । తన్న ఇంద్రో
వరుణో బృహస్పతిః । సవితాచ పునంతు పునః పునః ॥ 32 ॥

హయ్యతి గచ్ఛతీతి హిరణ్యం. హయ్యగతికాంత్యోః, హయ్యతి = గచ్ఛతి = పోవునది, ఇతి, హిరణ్యము. శృణాతీతి శృంగం. శృహింసాయాం. శృణాతి = హింసించునది, ఇతి శృంగము. వృణోతీతి వరుణః, వృణోతి = చుట్టుకొని

యుండునది, ఇతి, వరుణము. లోకమితనిని వరముల నడుగును కనుక వరుణుడు, పాశములచే శత్రువులగట్టువాడు కనుక వరుణుడు, తరస్త్వనేనేతి తీర్థం. త్రాతరణ ప్లవనయోః. అనేన = దీనిచే, తరంతి = దాటుదురు, ఇతి. తీర్థము. సాధ్యోతీతి సాధుః. రాధసాధసంసిద్ధౌ. సాధ్యోతి = సాధించువాడు, ఇతి, సాధువు. సాధ్యోతి శుభమితి సాధు. శుభం = శుభమును, సాధ్యోతి = సాధించునది, ఇతి, సాధు. హిరణ్యశృంగం = పోవుటను అడ్డగించునట్టి, మనోవేగమునకు విక్షేపమని పేరు, విక్షేపమును నణచువాడగు, వరుణం = చుట్టుకొనియుండువాడగు, విక్షేపముచే నేర్పడు నావరణస్వరూపుడగు, వరములలోకముచే నడిగించుకొను శుద్ధసాత్విక విక్షేపావరణ యుక్తుడగు, బ్రహ్మనిష్ఠకు శత్రువులగు సంకల్పాదులకట్టివేయువాడగు, బ్రహ్మకారవృత్తి స్వరూపుడగు వరుణుని, ప్రపద్యే = శరణుపొందుచున్నాను, గురు సూటిలో శ్రద్ధగా నిల్చుటే వరుణుని శరణుపొందుట. యాచితః = అడగబడినవాడవై, తీర్థం = బ్రహ్మనందరసముచే సంకల్పప్రవాహమును దాటించు తీర్థమును, గురుకీలు కుదురుచు, సంకల్పములణగుచు, అమనస్కమేర్పడుచుండుటే తీర్థము, ఇట్టి తీర్థమును, మే = నాకు, దేహి = ఇమ్ము, మయా = నాచేత, అసాధూనాం = అశు భముల సాధించు ప్రయత్నములలో, యత్ = ఏది, భుక్తం = అనుభవింపబడినదో, పాపేభ్యః = పాపములనుండి, ప్రతిగ్రహః = పుచ్చుకొనబడినదో, అవివేకముచే అనుభవింపబడినదియును, దేవునికీలునుండి జాతిపోవు పాపములనుండి గ్రహింపబడినదియును నైన యనాత్మానుభవము.

మన్యతే అనేనేతి మనః. మనజ్ఞానే. అనేన = దీనిచే, మన్యతే = ఎఱుగబడును, ఇతి, మనస్సు, ఉచ్యత ఇతి వాక్. వచ పరిభాషణే. ఉచ్యతే = పలుకబడునది, ఇతి, వాక్, కరణం కర్మ. దుకృజ్ కరణే. కరణం = చేయుట, కర్మము. దుర్నిందితం కృతం కరణం దుష్టుతం, దుః = నిందింపబడిన, కృతం = చేయబడినది, నిందింపబడిన కర్మ దుష్టుతము. మే = నాయొక్క మనసా = మనస్సుచేతను, వాచా = వాక్కుచేతను, కర్మణావా = కర్మచేతను, యత్ = ఏ, దుష్టుతం = దురితము, కృతం = చేయబడినదో, సంకల్పించు సూక్ష్మశరీరము మనస్సు. సంకల్పములను బయటకు వేయునది

వాక్, అనుకొనిన ప్రకారము స్థూలశరీరముచే చేయబడినది కర్మ. నః = మా యొక్క తత్ = ఆ పాపమునంతటిని, ఇంద్రః = పరమైశ్వర్యమైన కైవల్య యుక్తుడగు సుషుమ్న గమనము గలవాడును, వరుణః = త్రిగుణసామ్యవస్థ స్వరూపుడగు వరుణుడును, బృహస్పతిః = బ్రహ్మైక్యసిద్ధినుండియే, వేదమంత్ర రహస్య జ్ఞానమేర్పడు చున్నందున వేదమంత్రాధిపతియగు నమృతప్రదుడగు విశుద్ధచక్రస్థిత శుద్ధజీవస్వరూపి యగు బృహస్పతియును, సుపతి సుప్తం ప్రేరయతీతి సవితా. షూ ప్రేరణే. సుప్తం = సుప్తుని, సుపతి = ప్రేరయతి = ప్రేరేపించువాడు, ఇతి, సవితా. అజ్ఞానములో మునిగిన మలినజీవుని దేవునిలో లీనమగుటకు ప్రేరేపించు నాధ్యాత్మికశక్తి సవితా, ఇట్లు కలిప్రేరణనుండి మరలించి దైవప్రేరణ స్వరూపియగు, సవితాచ = సవిత యును, పునఃపునః = మాటిమాటికి, పునస్తు = శోధింతురుగాక! తోపికలన్నియు భ్రాంతిజ్ఞానజ సంకల్ప జనితములు కనుక మిథ్యలనియు, బ్రహ్మమే పారమార్థిక సత్తయనియు వదియగట్టుదురు గాక!!

పం॥ నమోఽగ్నయేఽపుమతే నమ ఇంద్రాయ నమో వరుణాయ నమో వారుణ్యై నమోఽధ్యః ॥ 33 ॥

వరుణాజ్ఞాతా వారుణీ, వరుణాత్ = వరుణునివలన, జాతా = పుట్టినది, వారుణీ, వరుణస్వేయమితి వారుణీ, వరుణస్య = వరుణునకు, ఇయం = సంబంధించినది, ఇతి, వారుణీ, అప్పుమతే = జలములుగల, అగ్నయే = అగ్నికొరకు, నమః = నమస్కారము, ఆపోస్థానమునందలి మూర్ధమున నుష్ణ ముండిననేగాని యూటయూరదు. అయ్యుగ్నియేపుడు చల్లారిపోవునో అపుడే తేమలేకుండాపోయి నోరు యొందిపోవుచుండును. అపుడు తల్లటయేర్పడును. అమృతవర్షము కురిసెనేని తల్లట యణగిపోవును. జలములు గలయగ్నియిదే, అయ్యుగ్నియున్నంత కాలమును మన లోకముండును. అగ్ని యాతీపోయినచో తల్లటయేర్పడి మృత్యువిహారము మిక్కుటమగును. మనలోకము తప్పిపోవును. జలములతోకూడిన అగ్ని యున్నంత కాలము కనిపెట్టు అహంకారుడుండును. పరిస్థితినిబట్టి యితడే జీవేశ్వరులుగా మాతీ తుదకు బ్రహ్మముగూడనగును. ఇదే జలములోకూడిన అగ్ని, ఇంద్రాయ =

పరమైశ్వర్యముక్తునిజేయు అంతర్ముఖ వృత్తికి, నమః = నమస్కృతి, వరుణాయ = శుద్ధసాత్విక ప్రకృతియగు త్రిగుణ సామ్యావస్థకు, నమః, అర్ఘ్యః = మూర్ధమునందలి యగ్నివలనను, సంకల్ప రాహిత్యమువలనను నేర్పడు జలములకు, నమః ॥

మం॥ యదపాం క్రూరం యదమేధ్యం యదశాంతంత దపగచ్ఛతాత్॥ 34

కృణాతీతిక్రూరః, కృణాహింసాయాం. కృణాతి = హింసించునది, ఇతి, క్రూరము. కృతంతిక్రూరం, కృతీచేదనే. కృతంతి = నొప్పించునది, క్షూరము. వృథపెట్టునది క్రూరము. మేధనీయం మేధ్యం. మేధ్యసంగమే. మేధనీయం = పొందతగినది, పవిత్రము. అమేధ్యము = అపవిత్రము, శామ్యతేన్మ శాంతః శమిత శ్శాంతః. శము ఉపశమే. శామ్యతేన్మ = శమింపబడినది, శమితః = శమింప బడినది. శాంతము. అశాంతః = సంకల్పసంక్షోభము, అపాం = జలములకు సంబంధించిన, అనగా సంకల్పము లెక్కువైనపుడు జొల్లుగాను, సంకల్ప రహిత మగుచుండగా నమృతముగను నూతెడు జలములకు సంబంధించిన, క్రూరం = హింసించునదియును, నొప్పిపెట్టునదియును, వృథలుకలుగుజేయు నదియును. యత్ = ఏదో, అమేధ్యం = అపవిత్రమైనది, యత్ = ఏదో, అశాంతం = సంకల్ప పరంపరలచే కలతనొందించునది, యత్ = ఏదో, తత్ = అదియంతయు, అపగచ్ఛతాత్ = తొలగిపోవుగాక! గురుకీలుకుదురుచుండగా సంకల్పరాహిత్యమేర్పడి త్రిగుణ సామ్యావస్థచే నమృతమూరుటచే క్రూరత, యపవిత్రత, అశాంతి తొలగిపోయి ప్రశాంతి యేర్పడును, సహజముగనే ప్రశాంతియున్నది. సంకల్పవేగముచే దూరమైనట్లు భ్రమించుచున్నాము.

మం॥ అత్యాశనా దతీపానాద్యచ్చ ఉగ్రాత్ప్రతి గ్రహాత్, తన్నో పరుణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు ॥ 35 ॥

పిబంత్యస్మిన్నితి పానం. పాపానే. అస్మిన్ = దీనియందు, పిబంతి = త్రాగుదురు, ఇతి, పానము, ఉగ్రత్వాదుగ్రః, ఉగ్రత్వాత్ = భయంకరుడగుటవలన, ఉగ్రుడు. ఉచతి సమవైతి వర్ణద్వయ మితి ఉగ్రః. ఉచసమవాయే వరద్వయం =

రెండువర్ణములను, ఉచతి = సమవైతి = కూడియుండునది, ఉగ్రము. ప్రతిగృహ్ణాత్మత్ర
ప్రతిగ్రహః గ్రహ ఉపాదానే. అత్ర = ఇచ్చట, ప్రతిగృహ్ణాతి = పుచ్చుకొనబడును,
కనుక, ప్రతిగ్రహము, రాజత ఇతి రాజా, రాజ్యదీప్తా. రాజతే = ప్రకాశించు
వాడు, ఇతి, రాజా. అత్యాశనాత్ = అతిభోజనము వలనను, ఎంత ధనభూమి
కనక బలైశ్వర్యములున్నను ఇంకను కావలయుననెడు తలంపే యత్యశనము.
అతీపానాత్ = విషయాదులెంత అనుభవించినను, తృప్తిజెందక యింకను అనుభవింప
నిచ్చయే అతీపానము. ఇట్టి పానమువలన, ఉగ్రాత్ ప్రతిగ్రహాత్ = రజస్తమోగుణ
యుక్త దానము భయంకరదానము ఇట్టి పానమువలన, హి = ఏ కారణమువలన,
యచ్చ = ఏదికలుగునో, తత్ = దానిని, రాజా = బ్రహ్మప్రకాశముచే, నావరణభంగ
మొనరించు, వరుణ = వరుణుడు, పాణినా = చేతితో, అవమర్శతు = తీసివేయుగాక!!
అంతర్ముఖవృత్తిచే కలిగిన బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచే సమస్తదోషములును దూరమగును.

**మం॥ సోఽహ మపాపో విరజో నిర్ముక్తో ముక్తకిల్బిషః । నాకస్య పృష్ఠ
మారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సలోకతామ్ ॥ 36 ॥**

పాతి రక్షత్యస్మాదాత్మానమితి పాపం. పారక్షణే. అస్మాత్ = దీనివలన ఆత్మానం
= తన్ను, పాతి = రక్షతి = రక్షించుకొనును, ఇతి, పాపము. పిబతి పాపిష్ఠ మితి
పాపం. పాపిష్ఠం = పాపిష్ఠుని, పిబతి = గ్రహించునది, ఇతి పాపం, రంజ్యతే
అనేనేతి రజః. రంజరాగే. అనేన = దీనిచే, రంజ్యతే = ఎఱ్ఱగా చేయబడును, ఇతి,
రజస్సు, రంజయతీతి రజః. తద్దుఃఖకారణం రంజరాగే. రంజయతి = రాగయుక్తు
డగును, ఇతి, రజః. తత్ = అది, దుఃఖకారణము. శరీరేంద్రియాభ్యాం ఆత్మనో
ముక్తత్వం ముక్తిః. శరీరేంద్రియాభ్యాం = శరీరేంద్రియమువలన, ఆత్మనః = ఆత్మకు,
ముక్తత్వం = విడువబడుట, ముక్తిః = ముక్తి, కిల్యతే శిథిలీక్రియతే అనేన లోక ఇతి
కిల్బిషం. కలకిల క్రీడాయాం శైథిల్యేచ, అనేన = దీనిచేత, లోకః = లోకము,
కిల్యతే = శిథిలీక్రియతే = శిథిలముగా చేయబడును, ఇతి, కిల్బిషము. కిలయతి
క్షేపయతి నరకే కిల్బిషం. కలకిలక్షేపే. నరకే = నరకమునందు, కిలయతి =
క్షేపయతి = త్రోయునది, పృష్ఠము = వెనుక ప్రక్క, కంసుఖం తన్న భవతీ త్యకం

తన్నాస్త్యత్రేతి నాకః, కం = సుఖము, అదిగానిది అకం = దుఃఖము, తత్ = ఆదుఃఖము, అత్ర = ఇచట, నాస్తి = లేదు, ఇతి = కనుక, నాకము లోక్యతే ఆలోక్యత ఇతి లోకః. లోక్యదర్శనే. లోక్యతే = ఆలోక్యతే = చూడబడునది, ఇతి, లోకము, లోక్యతే సర్వమస్మిన్నితి లోకః. లోక్య దర్శనే, సర్వము, అస్మిన్ = దీనియందు, లోక్యతే = కనబడును, ఇతి, లోకము, అపాపః = గురుకీలునుండి తప్పి జాతిపడుటయే పాపము. ఇట్టి పాపమునుండి తన్నుతాను రక్షించుకొన వలయును. కనుక పాపములేనివాడను, సః+అహం = ఆ నేను, విరజః = విగత రజోగుణముకలవాడను, దుఃఖకారణమైన విక్షేపమే రజోగుణము. ఇట్టి రజోగుణము లేనివాడనై, నిర్ముక్తః = శరీరేంద్రియాదులే నేనని భ్రమించుట బంధము, ఇట్టి బంధమునుండి విడువబడినవాడనై, అంతర్ముఖ వృత్తితో బంధ రాహిత్యమేర్పడును. ముక్త కిల్బిషః = నరకమున బడవేయు పాపమునుండి విడువబడినవాడనై, నాకస్య పృష్ఠమ్ ఆరుహ్య = దుఃఖరహితమగు కైవల్యస్థానము నెక్కి, దుఃఖమిచట లేనేలేదుకనుక కైవల్యమే నాకము. ఇట్టి నాకపు పృష్ఠభాగమే తురీయము. ఇట్టి తురీయము నారోహించి, బ్రహ్మ = బ్రహ్మముతోడి, సలోకతాం = సమానలోకత్వమును, గచ్ఛేత్ = పొందుదును. బ్రహ్మపుటునికియే నా యునికిగా పొందుదును.

మం॥ ఆర్ద్రం జ్వలతి జ్యోతి రహ మస్మి ॥ 37 ॥

మం॥ జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మహ మస్మి ॥ 38 ॥

మం॥ యోహమస్మి బ్రహ్మహ మస్మి ॥ 39 ॥

మం॥ అహమస్మి బ్రహ్మహ మస్మి ॥ 40 ॥

మం॥ అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా ॥ 41 ॥

ఆర్ద్ర మార్ద్రత్వం. తేన సహవర్తత ఇతి సార్ద్రం = ఆర్ద్రత్వము, తేన సహ = దానితోకూడ, వర్తతే = వర్తించునది, ఇతి, సార్ద్రము, అర్ద్రతే పీడ్యత ఇత్యార్ద్రం. అర్ద్ర హింసాయాం. ఆజ్ పూర్వః అర్ద్రతే = పీడ్యతే = పిలువబడునది, ఇతి, ఆర్ద్రము. పిడుచు = పిండు, (తడిబట్టను పిండుట మొదలైనవి) ద్యోతత ఇతి జ్యోతి ద్యుతదీప్తై, ద్యోతతే = ప్రకాశించునది, ఇతి, జ్యోతి. ఆర్ద్రం = తడిసినది,

జ్వలతి = మండును, అహం = నేను, జ్యోతిః = ఆజ్యోతిని, అస్మి = అగుచున్నాను. నీటిచే తడిసి మండు జ్యోతిని నేనని అర్థము. ఆపోస్థానమున స్రవించు నీటిచే బుద్ధి మండును. బుద్ధి జ్వలించుటే బోధించుట. సూర్యకిరణములచే చీకటి నశించునట్లు ఆపోజ్యోతియైన బుద్ధి బోధారూపమున జ్వలించెనేని తెలియనితనమనెడు చీకటి నశించును. ఆపోస్థానమునందలి యూట నిలిచిపోయేనేని మాటలు పడిపోవును. జ్యోతిః = జ్యోతి, జ్వలతి = మండును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను, పగటివేళ సూర్యుడు జ్యోతి. రాత్రియందు దీపచంద్ర నక్షత్రాలు జ్యోతులు. సూర్య దీపచంద్రాదులను తెలిసికొను జ్యోతి బుద్ధి. ఇట్టి బుద్ధి సుషుప్తిలో లీనమైనపుడును, జాగ్రదవస్థలో ప్రకాశించునపుడును, స్వప్నమున సామాన్య తేజస్విగానుండునపుడును దీని పరిస్థితిని తెలిసికొను జ్యోతి యొకటిగలదు. అదియే బ్రహ్మము. జ్యోతులన్నింటికిని జ్యోతిగానున్నది. యః = ఏదైతే, అహం = నేను, అస్మి = అగుదునో, ఆ, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అహం = నేను, అస్మి = అగుదును, జాగ్రదవస్థలో మాత్రమే స్థూలదేహమును వినియోగించుకొనునపుడీ స్థూలమే నేనని వ్యవహరింతుము. స్వప్నమున సూక్ష్మశరీరాస్వయమున లింగశరీరమేనే ననియు, సుషుప్తియందు కారణ శరీరవ్యవహార యుక్తత్వ ముండుటచే నిక్కారణమే నేననియు నభిమానింతుము. తురీయమున మహాకారణ యుక్తులమైయుండుటచే నిమ్మహాకారణమే నేననియు, తురీయాతీతమున కైవల్య సిద్ధులమైయున్నందున ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల యేకత్వమైన బ్రహ్మమే నేనని నిశ్చయించుకొందుము. అనుభవముచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారవంతులమైనచో బ్రహ్మమేనేనని నిశ్చయమగును. 'ఏది నేనగుచున్నానో ఆబ్రహ్మమే నేనగుచున్నాను' అని యీ మంత్రార్థము. అహం+ అస్మి = నేనగుచున్నాను, బ్రహ్మ+అహం = బ్రహ్మమునేను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం+ఏవ = నేనే, అహం = నేను, మాం = నన్ను, జుహోమి = ప్రేల్చుచున్నాను, బ్రహ్మగ్నిలో ననాత్మయే నేననెడు అహంకారుని లీనము చేయుచున్నాను.